

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΗΤΗΣ**

**ΤΕΙ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τίτλος : Τουριστική ανάπτυξη της Νάξου

Του σπουδαστή: ΚΟΥΤΕΛΙΕΡΗ ΘΕΟΦΑΝΗ

Επόπτης-Καθηγητής:
Κος ΦΡΑΓΚΟΥΛΗΣ ΑΝΤΩΝΙΟΣ

Ηράκλειο 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ -ΤΑΣΕΙΣ.....	2
1.1 Γενικά στοιχεία	2
1.2 Σύντομη Ιστορική Αναφορά	3
1.3 Κλιματολογικές Συνθήκες	4
1.4 Γενικά οικονομικά στοιχεία	5
1.5 Γενικά κοινωνικά στοιχεία	6
1.6 Δημογραφικά χαρακτηριστικά	7
1.6.1 Πληθυσμός	8
1.6.2 Εξέλιξη-Τάσεις Πληθυσμού	9
1.6.3 Γεωγραφική κίνηση-Μετανάστευση	10
1.6.4 Πυραμίδα ηλικιών	11
1.7 Κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού	12
1.8 Επαγγελματική διάρθρωση πληθυσμού	13
1.9 Εκπαίδευση	13
2. ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ	14
2.1 Πολεοδομικός σχεδιασμός –Παραδοσιακοί οικισμοί	15
2.2 Χωροταξικός σχεδιασμός	15
2.3 Αγορά Ακινήτων –Αξίες Γης	15
2.4 Κατοικία	16
3. ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ	16
4. ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ – ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ	16
4.1 Συλλογή	17
4.2 Διάθεση	17
5. ΥΔΑΤΑ.....	17
5.1 Υδατικό Σύστημα	17
5.1.1 Επιφανειακά, υπόγεια νερά – Πηγές – Δεξαμενές	18
5.1.2 Υδατικό Ισοζύγιο	18
5.1.3 Ύδρευση -δίκτυα	18
5.2 Αποχέτευση λυμάτων –δίκτυα –επεξεργασία –διάθεση	19
6. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ	19
6.1 Οδικό δίκτυο – Κυκλοφοριακή Λειτουργία	20
6.2 Ακτοπλοϊκές και Αεροπορικές συγκοινωνίες	20
6.3 Λιμενικές εγκαταστάσεις	20
6.4 Συγκοινωνίες ΚΤΕΛ – Ταξί	21
7. ΠΑΡΑΓΩΓΗ	21
7.1 Πρωτογενής Τομέας	21
7.1.1 Γενικά στοιχεία	22
7.1.2 Φυτική παραγωγή	22
7.1.3 Ζωϊκή παραγωγή	22
7.1.4 Μελισσοκομία	23
7.1.5 Συμπεράσματα πρωτογενούς παραγωγής.....	23
7.1.6 Αλιεία	23
7.1.7 Αξία Παραγωγής και Εισόδημα	24
7.2 Δευτερογενής τομέας	24
7.2.1 Υφιστάμενη Διάρθρωση	25
7.2.2 Χειροτεχνία, Οικοτεχνία, Παραδοσιακές τέχνες	25

7.2.3 Βιοτεχνία	26
7.2.4 Οικοδομική δραστηριότητα	26
7.2.5 Συμπεράσματα	27
7.3 Τριτογενής τομέας	27
7.3.1 Εμπόριο- Καταστήματα- Απασχόληση	28
7.3.2 Υπηρεσίες	28
8. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	29
8.1 Αξιόλογα αγροτικά τοπία – Αναβαθμίδες	29
8.2 Μνημεία – Αξιόλογα τοπία – Ιστορικοί Τόποι	30
8.3 Παραδοσιακή αρχιτεκτονική.	30
8.4 Οικολογικά στοιχεία	30
9. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ- ΦΥΣΙΚΑ ΘΕΛΓΗΤΡΑ	31
9.1 Πολιτιστική υποδομή – ανάδειξη, πρόσβαση, αξιοποίηση Μνημείω.....	31
9.2 Τουριστικοί πόροι.....	32
9.3 Παραλίες	32
9.4 Πολιτιστικές δραστηριότητες– Πολιτιστικοί φορείς	33
9.5 Πολιτισμός & πρώην Δήμος Δρυμαλίας	33
10. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	34
10.1 Αφίξεις τουριστών στο νησί	35
10.2 Αριθμός τουριστικών κλινών	36
11. ΑΠΟΨΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ.....	37
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	38
Βιβλιογραφία / Αναφορές	38

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. ΥΠΑΡΧΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ – ΤΑΣΕΙΣ

1.1 Γενικά στοιχεία

Η Νάξος είναι το μεγαλύτερο και ευφορότερο σε έκταση νησί των Κυκλάδων με έκταση 428 τετρ. χλμ. και βρίσκεται σε απόσταση 108 ναυτικών μιλίων από τον Πειραιά. Το βόρειο τμήμα της αντικρίζει τη Μύκονο και τη Δήλο, το νότιο τα Κουφονήσια, την Ηρκλεία και την Σχοινούσα, ανατολικά βρίσκεται η Δονούσα και δυτικά η Πάρος.

Η ορεινή περιοχή καταλαμβάνει τα 246 τετρ. χλμ. και η ημιορεινή τα 41 τετρ. χλμ. Οι υψηλότερες κορυφές των βουνών της Νάξου (Ζας, Κόρωνος) έχουν ύψος 1000 μέτρα περίπου, που είναι και το μεγαλύτερο υψόμετρο στις Κυκλάδες.

Το νησί της Νάξου ανήκει γεωλογικά στην Αττικοκυκλαδική μάζα και συνίσταται κυρίως από κρυσταλλοσχιστώδη και εκρηξιγενή πετρώματα, ενώ τα ιζηματογενή (τριτογενή) είναι πολύ περιορισμένης έκτασης, απαντώνται στις λεκάνες και τις παράκτιες περιοχές. Τα κρυσταλλοσχιστώδη πετρώματα, τα οποία παρουσιάζουν ενδιαφέρον από πλευράς μεταλλοφορίας, συνίστανται κυρίως από μάρμαρα και μαρμαρυγιακούς σχιστόλιθους, συχνά σε εναλλασσόμενα στρώματα καταλαμβάνουν το Ανατολικό τμήμα του νησιού.

1.2 Σύντομη Ιστορική Αναφορά

Το όνομα του νησιού Νάξος προέρχεται από το Νάξιο, τον βασιλιά των Καρών που αποίκησαν πρώτοι το νησί. Σύμφωνα με άλλη εκδοχή, το όνομα είναι σχετικό με το απαρέμφατο “νάξαι” που σημαίνει ό,τι και το απαρέμφατο “θύσαι”, γιατί προσφέρονταν στο νησί θυσίες στους θεούς. Άλλα ονόματα του νησιού ήταν Τραγία, Νύσα, Στρογγύλη, Διονυσάδα, Καλλίπολη και Δία, ενώ στο Μεσαίωνα λεγόταν και Νάξα.

Το νησί κατοικήθηκε πριν από το 2000 π.Χ. (πρωτοκυκλαδική περίοδος) αρχικά από τους Θράκες και τους Πελασγούς και αργότερα από τους Κάρους. Τα τελευταία χρόνια ανακαλύφθηκαν σε πολυάριθμα σημεία του νησιού θεμελιώσεις κατασκευών και αγγεία της εποχής αυτής. Τρία από τα σημεία αυτά ανακαλύφθηκαν στην περιοχή της Πόλης της Νάξου (Παλάτια, Γρόττα, Απλώματα). Άλλα ευρήματα στην περιοχή φανερώνουν ότι η πόλη της Νάξου κατοικείται συνεχώς από την εποχή και μετά, επί 5.000 χρόνια, και μπορεί να θεωρείται μία από τις πλέον παλιές πόλεις της Ελλάδας.

1.3 Κλιματολογικές Συνθήκες

Το κλίμα της Νάξου είναι μεσογειακό με :

- ομαλές θερμοκρασίες και χαμηλό θερμομετρικό εύρος : στα πεδινά, η μέση ετήσια θερμοκρασία είναι 17,9 °C και το θερμομετρικό εύρος 12°C, ενώ στα ορεινά υπάρχει διαφορά 5 °C περίπου προς το ψυχρότερο. Ο χειμώνας είναι ήπιος και η

θερμοκρασία σπάνια κατεβαίνει κάτω από τους 10°C. Στις ορεινές περιοχές βέβαια οι θερμοκρασίες είναι μικρότερες και κάποιες φορές παρουσιάζονται έντονες χιονοπτώσεις. Το καλοκαίρι οι θερμοκρασίες είναι χαμηλότερες από άλλες περιοχές της Ελλάδας και μικρότερες από 26°C.

- ισχυρούς ανέμους: κυρίως βόρειους και βορειανατολικούς, με μέση ένταση 4 Μποφόρ, ενώ οι άνεμοι πάνω από 4 Μποφόρ έχουν συχνότητα ανάμεσα σε 40% και 55%.

- ξηρό κλίμα: η μέση ετήσια σχετική υγρασία στα πεδινά είναι 70% (65-75%), ενώ στα ορεινά φθάνει και το 85%.

- χαμηλές βροχοπτώσεις: όπως και στις υπόλοιπες Κυκλάδες, η μέση ετήσια βροχόπτωση τις τελευταίες δεκαετίες στα πεδινά είναι 380mm, ενώ στα ορεινά (και με βάση τις μετρήσεις των τελευταίων 10 χρόνων) φθάνει τα 800 mm. Οι μήνες που σημειώνουν τα μεγαλύτερα ύψη βροχής είναι ο Δεκέμβριος και ο Ιανουάριος, ενώ από το Μάιο έως το Σεπτέμβριο οι βροχοπτώσεις είναι σχεδόν ανύπαρκτες.

- εντονότατη εξάτμιση: ιδίως στην θερινή περίοδο λόγω : υψηλής θερμοκρασίας, μικρής σχετικά υγρασίας αέρα, μέτριας υγρασίας εδάφους, μεγάλης ηλιοφάνειας και ισχυρών ανέμων.

1.4 Γενικά οικονομικά στοιχεία

Η περιοχή χαρακτηρίζεται για τον αγροτικό της χαρακτήρα. Οι παλαιοί οικισμοί γενικά βρίσκονται στο εσωτερικό του νησιού και οι κάτοικοι τους ασχολούνται με την γεωργία και την κτηνοτροφία. Στο ορεινό τμήμα παραδοσιακά μεγάλο μέρος τοπληθυσμού απασχολούνταν με την εξόρυξη της σμύριδας. Η δραστηριότητα αυτή έχει πάψει να υπάρχει λόγω της απαξίωσης του ορυκτού.

Το ορεινό αυτό τμήμα, που είναι και το μεγαλύτερο σε έκταση σε σχέση με το υπόλοιπο νησί, αντιμετωπίζει σήμερα σοβαρά προβλήματα στους τομείς απασχόλησης-εισοδήματος με αποτέλεσμα την συνεχή μείωση του ενεργού πληθυσμού στην περιοχή της ορεινής Νάξου.

Αντίθετα με το ορεινό, το πεδινό τμήμα της Νάξου παρουσιάζει δυναμική αναπτυξιακή πορεία. Η ανάπτυξη οφείλεται κυρίως στην δημιουργία θέσεων απασχόλησης στον τομέα του τουρισμού και των κατασκευών. Ο δευτερογενής τομέας έχει μικρή συμμετοχή στο τοπικό εισόδημα και δεν πραγματοποιήθηκαν σοβαρές επενδύσεις τα τελευταία χρόνια.

Τα αποτελέσματα της μονομερούς (μονοτομιακής) ανάπτυξης είναι εμφανή και σημαντικά. Η διάσταση του προβλήματος έχει πλέον δημιουργήσει σοβαρή ανισοροπία τόσο στην ανάπτυξη μεταξύ των τομέων παραγωγής, όσο και στην τοπική (γεωγραφικού χώρου) ανάπτυξη. Τα δυσμενή αποτελέσματα από την ανισοροπία είναι εμφανή και χρήζουν παρέμβασης για την αντιμετώπισή τους.

Η διάκρισή τους μπορεί να γίνει κυρίως σε:

◆ Ανισόρροπη ανάπτυξη μεταξύ των τομέων παραγωγής. Η επέκταση του τριτογενή τομέα γίνεται μονομερώς, χωρίς την παράλληλη ανάπτυξη ή οργανωμένη υποστήριξη των άλλων παραγωγικών τομέων. Η γεωργική γη συρρικνώνεται προς όφελος των τουριστικών εγκαταστάσεων, ενώ τροποποιούνται σημαντικά οι αξίες της γης σε τουριστικά αναπτυσσόμενες περιοχές συμπιέζοντας την αγροτική εκμετάλλευση. Ο δευτερογενής τομέας δεν έχει ωφεληθεί από την τουριστική συγκέντρωση.

◆ Επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον. Η άναρχη τουριστική επέκταση συνοδεύτηκε με άναρχη δόμηση, αλλά και περιορισμένη παρέμβαση στις υποδομές. Αποτελέσματα αυτών είναι η υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος στις περιοχές τουριστικής συγκέντρωσης.

Καθώς ο τουρισμός αναπτύσσεται στην πεδινή ζώνη γύρω από την Χώρα έχουμε μια μετακίνηση του πληθυσμού από τα ορεινά χωριά προς την παραθαλάσσια – πεδινή ζώνη.

Ταυτόχρονα πέρα από τη μείωση του πληθυσμού της ορεινής Νάξου σε όφελος της πεδινής περιοχής, έχουμε σοβαρές αλλαγές στο επίπεδο των οικονομικών δραστηριοτήτων που επηρεάζουν καθοριστικά την ποιότητα ζωής ανάμεσα στις δυο ζώνες άνισης ανάπτυξης. Στην πεδινή - παραθαλάσσια ζώνη αναπτύσσονται συνεχώς νέες οικονομικές δραστηριότητες που δημιουργούν πολλές (έστω και εποχιακές) νέες θέσεις εργασίας στους τομείς :

- α. του τουρισμού (ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, διαμερίσματα).
- β. της οικοδομικής δραστηριότητας.
- γ. της εστίασης - αναψυχής.
- δ. των υπηρεσιών (διανομή, ασφάλειες, λοιπές υπηρεσίες).

Έτσι τα εισοδήματα και το επίπεδο της ποιότητας ζωής στην παραθαλάσσια – πεδινή ζώνη συνεχώς αυξάνονται αντίθετα με την ορεινή ζώνη την οποία σταδιακά εγκαταλείπει ο πληθυσμός της καθώς οι παραγωγικές δομές αποδιαρθρώνονται, τα εισοδήματα μειώνονται και η ψαλίδα της διαφοράς σε σχέση με το υπόλοιπο νησί μεγαλώνει.

1.5 Γενικά κοινωνικά στοιχεία

Από τις 31-12-98 η Νάξος με βάση το σχέδιο «Καποδίστριας» χωριζόταν σε δύο δήμους.

Ο ένας ήταν ο Δήμος Νάξου και περιλάμβανε όλη την πεδινή Νάξο με πρωτεύουσα την Χώρα και ο άλλος ήταν ο Δήμος Δρυμαλίας, με πρωτεύουσα το Χαλκί, και περιλάμβανε την ορεινή Νάξο. Τα χωριά που ανήκουν και στους δύο πρώην δήμους είναι τα εξής:

Δήμος Δρυμαλίας
Απείρανθος(Τ' Απεράθου), Απόλλωνας, Δαμαριώνας, Δανακός, Κεραμωτή, Κορωνίδα (Κωμιακή), Κόρωνος, Μέση, Μονή, Σκαδό, Φιλώτι και Χαλκί.

Δήμος Νάξου

Άγιος Αρσένιος, Γαλανάδο, Γαλήνη, Γλινάδο, Εγγαρές, Κινίδαρος, Μέλανες, Ποταμιά, Σαγκρί και Τρίποδες.

Η Νάξος **τώρα** με τον νόμο «Καλλικράτη», είναι ο μοναδικός Δήμος στην Ελλάδα που είναι πολυνησιακός. Αποτελείται από πέντε νησιά: τη Νάξο, τη Σχοινούσα, την Ηρακλεία, τη Δονούσα και το Κουφονήσι. Εξ' ου και η ονομασία του Δήμου μας σε Δήμο Νάξου και Μικρών Κυκλάδων.

1.6 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

1.6.1 Πληθυσμός

Ο πληθυσμός του Νησιού είναι 14.838 κάτοικοι σύμφωνα με την απογραφή του 1991. Στο σύνολο των Κυκλάδων, ο πληθυσμός της Νάξου αποτελεί περίπου το 24,5%. Μεγαλύτερο πληθυσμό εμφανίζουν οι Κοινότητες Φιλωτίου με 1679 κατοίκους, η Κοινότητα Απεράθου με 1024 και η Κοινότητα Αγίου Αρσενίου με 1016 κατοίκους.

1.6.2 Εξέλιξη-Τάσεις Πληθυσμού

Ο πληθυσμός του νησιού εμφανίζει μείωση από δεκαετία σε δεκαετία. Συγκεκριμένα, συνολικά από 18.593 κατοίκους το 1951 μειώθηκαν σε 14.838 το 1991, μια μείωση της τάξης του 20%. Χαρακτηριστικό είναι ότι τις μεγαλύτερες μειώσεις παρουσιάζουν οι ορεινές περιοχές με κύρια την Κορωνίδα (μείωση 61% από 1.535 σε 591 κατοίκους) και ακολουθούν ο Κυνίδαρος (-51%), το Χαλκί (-48%), η Απείρανθος (-46%), η Κεραμωτή (-41%) κλπ. Από τις λοιπές Κοινότητες, το Φιλώτι είναι η μοναδική που εμφανίζει τη μεγαλύτερη αντίσταση στη γενική πτώση, με κάμψη της τάξης του 14% και ακολουθούν οι Κοινότητες Γλινάδου, Βίβλου.

1.6.3 Γεωγραφική κίνηση-Μετανάστευση

Στο διάστημα αυτό ο πληθυσμός της Χώρας αυξήθηκε από 2.547 άτομα το 1951 σε 4.442 το 1991, αύξηση κατά 74,4% σε σχέση με τη μείωση κατά 35,2% του αγροτικού πληθυσμού στο ίδιο διάστημα και 20,2% του συνολικού αριθμού κατοίκων του Νησιού. Ο πληθυσμός της πρωτεύουσας αποτελούσε το 13,7% του συνολικού πληθυσμού του Νησιού το 1951, αλλά έφτασε το 1991 στο 29,9%. Άξιο παρατήρησης αποτελεί και το γεγονός ότι ενώ κατά το διάστημα 1961-1971 εμφανίζουν μείωση όλες οι Κοινότητες ανεξαιρέτως, ο Δήμος Νάξου παρουσιάζει αύξηση. Σύμφωνα ωστόσο, με την απογραφή του 1991, παρατηρείται αναστροφή της μειωτικής πορείας του μεγέθους του πληθυσμού εκτός του Δήμου Νάξου και σε 11 Κοινότητες, ενώ μείωση παρατηρείται σε 10. Τη μεγαλύτερη αύξηση μεταξύ των ετών 1981-1991, ακόμα και από αυτή του Δήμου Νάξου, εμφανίζει η Κόρωνος (31,7%), ενώ τη μεγαλύτερη μείωση η Κορωνίδα (-17,3%).

Ωστόσο, παρά την εμφανιζόμενη αύξηση του πληθυσμού ορισμένων Κοινοτήτων την περίοδο 1981-1991, ουσιαστικά παρουσιάζεται πλήρης ανατροπή της πυραμίδας των ηλικιών και σημαντικότερη μείωση των νέων και παιδιών (την περίοδο 1981-97 σταμάτησαν να λειτουργούν τα Δημοτικά Σχολεία κάποιων ορεινών κυρίως Κοινοτήτων). Ο αριθμός των μαθητών της ίδια χρονική περίοδο

στις Κοινότητες της Ορεινής Νάξου παρουσιάζει μείωση κατά 80%. Αυτό δείχνει ότι οι Ορεινές Κοινότητες χάνουν ραγδαία τον ενεργό πληθυσμό τους και κατά συνέπεια τον δυναμισμό τους. Παρά ταύτα κρίνεται ότι είναι δυνατή η αντιστροφή με την εφαρμογή των κατάλληλων μέτρων πολιτικής.

1.6.4 Πυραμίδα ηλικιών

Η ύπαρξη σοβαρών προβλημάτων στο νησί της Νάξου όπως η ανεργία (περιορισμένες επιλογές και θέσεις εργασίας), η υγεία (ελλιπής ιατρικός εξοπλισμός και ελλιπές ιατρικό προσωπικό), η εκπαίδευση, ωθούν το νεανικό πληθυσμό να εγκαταλείψει τη Νάξο. Ο Δήμος Δρυμαλίας έχει συνολικό νεανικό πληθυσμό 1123 άτομα, παραγωγικό 3508 και γεροντικό 1165. Από τα παραπάνω στοιχεία προκύπτει ότι ο δείκτης γήρανσης του Δήμου Δρυμαλίας είναι 104% σε αντίθεση με αυτόν του δήμου Νάξου που αγγίζει το 37%.

Ο δείκτης εξάρτησης, ο οποίος απεικονίζει τη σχέση μεταξύ του γεροντικού πληθυσμού και του αθροίσματος του νεανικού και παραγωγικού πληθυσμού, στο Δήμο Δρυμαλίας είναι 65% και στο Δήμο Νάξου είναι 54%. Οι κοινότητες που έρχονται πρώτες στον γεροντικό πληθυσμό είναι η κοινότητα της Απειράνθου, του Χαλκίου, της Ποταμιάς και του Σαγκρίου.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Νάξος έχει δείκτη γήρανσης 80% επί του συνόλου των Κυκλάδων που είναι 87%.

1.7 Κοινωνικά χαρακτηριστικά του πληθυσμού

- Από το σύνολο των κατοίκων στην επαρχία της Νάξου (12.651) μόνο το 49% αποτελεί τον ενεργό πληθυσμό (6.233) από τους οποίους το 42,6% είναι εργαζόμενοι για δικό τους λογαριασμό, το 36,7% μισθωτοί και το 61% εργοδότες, ενώ παραμένει και ένα ποσοστό 8% ως βοηθούσα μέλη στις γεωργικές κυρίως οικογένειες (από 499 άτομα που είναι συνολικά τα συμβοηθούσα μέλη τα 359 ασχολούνται στην γεωργία).

- Σύμφωνα με τον τομέα απασχόλησής τους το 33,8% ασχολείται με τη γεωργία-κτηνοτροφία-αλιεία (ηλικίας ανάμεσα στα 45-69 χρόνων). Το 3,9% ασχολείται στα ορυχεία, το 13,6% στο εμπόριο, εστιατόρια, ξενοδοχεία κλπ. (ηλικίας κυρίως 20-39), το 14,3% ασχολείται σε λοιπές υπηρεσίες και ποσοστό 34% περίπου σε μεταποιητικές δραστηριότητες, κατασκευές, μεταφορές κλπ. Ειδικά από τους κατοίκους της πόλης της Νάξου το 47% (818 από τους 1752 κατοίκους) είναι μισθωτοί και απασχολούνται κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών (εμπόριο, τουρισμός), ενώ μόνο το 7,6% ασχολείται με τη γεωργία.

Χαρακτηριστικό είναι από το σύνολο του πληθυσμού της επαρχίας της Νάξου (6.776 είναι άντρες και 5.875 γυναίκες) ο ενεργός πληθυσμός εκτιμάται ότι ανέρχεται σε 1346 γυναίκες που καλύπτουν μόνο το 22,9% του πληθυσμού τους, σε αντίθεση με τους 4.886 άντρες που καλύπτουν το 83,1% του συνόλου τους.

1.8 Επαγγελματική διάρθρωση πληθυσμού

Όσο αφορά τις αγροτικές περιοχές, η συντριπτική πλειοψηφία του ενεργού

πληθυσμού σε ποσοστό 81% είναι άντρες (από 4.481 άτομα τα 3.630) και μόνο το 19% είναι γυναίκες (851), από τους οποίους το 45,4% ασχολείται με τη γεωργία (45-69 χρόνων), το 18% με κατασκευές (30-49 χρόνων) και οι υπόλοιποι μοιράζονται στα ορυχεία, στο εμπόριο, στις υπηρεσίες. Αντίστοιχα στοιχεία εμφανίζουν και οι πεδινές και ορεινές περιοχές του Νησιού, με μόνη διαφορά ότι εκεί αυξάνεται το ενεργό δυναμικό στις υπηρεσίες, καθώς και στους λοιπούς τομείς (κατασκευές κλπ).

1.9 Εκπαίδευση

Όσο αφορά την εκπαίδευση των κατοίκων του Νησιού, το 85% περίπου αποτελείται από άτομα που είτε είναι απόφοιτοι στοιχειώδους εκπαίδευσης, είτε δεν έχουν τελειώσει τη στοιχειώδη εκπαίδευση ή είναι αγράμματοι. Μόνο το 10% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης και ένα 4% συνολικά αποτελούν άτομα που έχουν φτάσει σε ΑΕΙ, ΤΕΙ ή άλλες ανώτερες σχολές.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, τα τελευταία χρόνια μειώνεται ο αριθμός των μαθητών κυρίως στα σχολεία της Ορεινής Νάξου. Αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω της μετανάστευσης που πραγματοποιείται από τα ορεινά χωριά στην πεδινή Νάξο και ιδιαίτερα στη Χώρα της Νάξου. Ενθαρρυντική ωστόσο είναι η λειτουργία του ΤΕΕ και του ΙΕΚ Φιλωτίου.

2. ΤΕΧΝΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

2.1 Πολεοδομικός σχεδιασμός –Παραδοσιακοί οικισμοί

Εγκεκριμένο είναι το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) της Χώρας της Νάξου (ΦΕΚ 207/18-3-86).

Στην Νάξο υπάρχουν αρκετοί οικισμοί οι οποίοι διατηρούν τη φυσιογνωμία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής των Κυκλάδων. Το ένα τρίτο περίπου των οικισμών του νησιού έχουν χαρακτηριστεί με Προεδρικά Διατάγματα ως παραδοσιακοί οικισμοί και έχουν οριστεί συγκεκριμένοι όροι δόμησης που καθορίζουν την αρτιότητα των οικοπέδων αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των κατοικιών με σκοπό την διατήρηση της τοπικής αρχιτεκτονικής και του χαρακτηριστικού χρώματος των Κυκλάδων. Οι οικισμοί αυτοί αφορούν στο 40% περίπου του συνολικού πληθυσμού του νησιού και οι περισσότεροι από αυτούς είναι ορεινοί.

2.2 Χωροταξικός σχεδιασμός

Η κατανομή των χρήσεων γης εξαρτάται από τη μορφολογία της Νάξου. Το 25% της συνολικής έκτασης αποτελούν οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις οι οποίες βρίσκονται στην πλειοψηφία τους στα δυτικά πεδινά τμήματα. Το υπόλοιπο της έκτασης καλύπτεται από δασικές και θαμνώδης εκτάσεις. Οι βοσκότοποι είναι διάσπαρτοι, μη οργανωμένοι. Ο τουρισμός εντοπίζεται μόνο στην περιοχή της Χώρας Νάξου, ενώ στους υπόλοιπους οικισμούς αναμειγνύεται με την οικιστική χρήση, κύρια ως ενοικιαζόμενα δωμάτια.

Οι θεσμοθετημένες ρυθμίσεις έχουν περισσότερο διορθωτικό χαρακτήρα παρά προληπτικό μια και συγκεντρώνονται κυρίως στη Χώρα της Νάξου.

2.3 Αγορά Ακινήτων –Αξίες Γης

Η αγορά ακινήτων στην Νάξο παραμένει σε χαμηλά επίπεδα τόσο από την άποψη του αριθμού αγοραπωλησιών, όσο και των διαμορφωμένων τιμών σε σχέση με τις υπόλοιπες Κυκλάδες. Μάλιστα, ο αριθμός των αγοραπωλησιών παρουσιάζει μια φθίνουσα πορεία με την μεγαλύτερη πτώση να παρουσιάζεται στα αγροκτήματα.

Όμως όσον αφορά στην αξία των μεταβιβάσεων παρουσιάζεται σημαντική αύξηση της τάξης του 55%. Άρα η μέση αξία αγοραπωλησίας ακολουθεί μια ανοδική πορεία. Μεγαλύτερη είναι η αύξηση σε οικοδομές και οικόπεδα. Από άποψη συνολικής αξίας τα αγροκτήματα παραμένουν το πιο σημαντικό τμήμα της αγοράς ακινήτων.

Οι τιμές γης παρουσιάζουν σοβαρές διαφοροποιήσεις που δεν απαντώνται στα υπόλοιπα νησιά των Κυκλάδων, λόγω της εξαιρετικά ανισόμετρης ανάπτυξης του νησιού.

2.4 Κατοικία

Αριθμός - Είδος κατοικιών

Σύμφωνα με την απογραφή κατοικιών του 1991(Ε.Σ.Υ.Ε.), το σύνολο των κανονικών κατοικιών στην Επαρχία της Νάξου είναι 13.218. Έχουν καταγραφεί επίσης 6 μη κανονικές κατοικίες και 1 κατοικία μέσα σε συλλογική κατοικία. Δυστυχώς δεν είναι διαθέσιμα στοιχεία μόνο για το νησί της Νάξου.

Από τις κατοικίες αυτές, κατοικούνται οι 5.514, δηλαδή το 41,7%, ενώ οι υπόλοιπες είναι κενές. Το ποσοστό των κατοικούμενων κατοικιών κυμαίνεται μεταξύ:

- ⌚ 46,5% στις ημιαστικές περιοχές (Δήμος Νάξου)
- ⌚ 45,3% στο σύνολο των πεδινών περιοχών και
- ⌚ 37,2% στο σύνολο των ημιορεινών και ορεινών περιοχών.

Το αντίστοιχο ποσοστό κατοικούμενων κατοικιών σε επίπεδο Κυκλάδων είναι λίγο μεγαλύτερο του μέσου όρου της Επαρχίας Νάξου (43,7%).

Φορέας ιδιοκτησίας των κατοικιών είναι ιδιώτες ή ΝΠΙΔ κατά 98,8%.

Ο αριθμός δωματίων των κανονικών κατοικιών ανέρχεται σε 43.992. Έτσι, ο μέσος όρος δωματίων ανά κατοικία υπολογίζεται σε 3,3 δωμάτια /κατοικία. Η αναλογία αυτή κυμαίνεται μεταξύ:

- ⌚ 3,9 δωμάτια /κατοικία στις ημιαστικές περιοχές (Δήμος Νάξου)
- ⌚ 3,6 δωμάτια /κατοικία στο σύνολο των πεδινών περιοχών και
- ⌚ 3,0 δωμάτια /κατοικία στο σύνολο των ημιορεινών και ορεινών περιοχών.

Η αντίστοιχη αναλογία σε επίπεδο Κυκλάδων είναι λίγο μεγαλύτερη του μέσου όρου Επαρχίας Νάξου (3,4 δωμάτια /κατοικία).

Από τα παραπάνω στοιχεία και τα στοιχεία της απογραφής του 1991 (ΕΣΥΕ)

υπολογίζεται ότι η αναλογία δωματίων κατοικούμενων κατοικιών ανά κάτοικο είναι 1,06 δωμάτια/ κάτοικο. Η αναλογία αυτή είναι λίγο μεγαλύτερη στις ημιαστικές περιοχές της Επαρχίας (Δήμος Νάξου) (1,14 δωμάτια /κάτοικο) και μικρότερη στις υπόλοιπες περιοχές. Η αντίστοιχη αναλογία σε επίπεδο Κυκλάδων είναι λίγο μεγαλύτερη (1,18 δωμάτια /κάτοικο).

3. ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΕΣ ΠΗΓΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Στο νησί της Νάξου υπάρχουν δύο ανεμογεννήτριες στην Γαλήνη. Στον πρώην Δήμο Δρυμαλίας αξιολογείται πρόταση για την δημιουργία αιολικού πάρκου. Ο πρώην Δήμος Δρυμαλίας πρότεινε να γίνει ένα Αιολικό Πάρκο 10.6 MW στην περιοχή της Κορώνου. Τα πλεονεκτήματα υλοποίησης του Αιολικού Πάρκου στην ορεινή Νάξο είναι αρκετά και σημαντικά:

- οι ορεινές περιοχές είναι συνήθως αραιοκατοικημένες και οι μόνες δραστηριότητες είναι οι αγροτικές,
- αν και η θέση των αιολικών πάρκων πάνω σε κορυφογραμμές καθιστά τις ανεμογεννήτριες ορατές σε μεγάλη απόσταση, σύμφωνα με μελέτες η μεγαλύτερη μερίδα των ερωτηθέντων θεωρούν την εικόνα αρμονική με το περιβάλλον,
- συνήθως η εγκατάσταση των ανεμογεννητριών γίνεται σε αραιοκατοικημένες περιοχές για την μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων λόγω θορύβου,
- η λειτουργία του αιολικού πάρκου είναι εξαιρετικά ασφαλής γιατί είναι αμιγώς ηλεκτρική και δεν χρησιμοποιούνται εύφλεκτα υλικά.

4. ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ – ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΑ

4.1 Συλλογή

Η αποκομιδή των απορριμμάτων στους οικισμούς του Δήμου Νάξου γίνεται από απορριμματοφόρα των ΟΤΑ εκτός από τα ΔΔ Βίβλου και Γλινάδου στα οποία η αποκομιδή έχει ανατεθεί με δημοπρασία σε ιδιώτη. Η αποκομιδή των απορριμμάτων γίνεται 6 φορές την εβδομάδα στο Δήμο της Νάξου (Χώρα) ενώ στα υπόλοιπα ΔΔ κυμαίνεται από 2-3 φορές την εβδομάδα.

Η συλλογή των απορριμμάτων στο Δήμο Δρυμαλίας, γίνεται από τον Δήμο εκτός από ορισμένα δημοτικά διαμερίσματα που έχει ανατεθεί σε ιδιώτες. Η συχνότητα αποκομιδής των απορριμμάτων κυμαίνεται από 2-4 φορές την εβδομάδα. Ο Δήμος Νάξου διαθέτει τέσσερα απορριμματοφόρα οχήματα τύπου μύλου, τρία μικρά (< 10m³) και ένα μεγάλο (> 10m³), ενώ ο Δήμος Δρυμαλίας διαθέτει τρία απορριμματοφόρα οχήματα τύπου μύλου μικρό. Πρόγραμμα ανακύκλωσης εφαρμόζεται στο Δήμο Δρυμαλίας και αφορά στην συλλογή αλουμινίου και χαρτιού.

4.2 Διάθεση

Για την διάθεση των απορριμμάτων στους οικισμούς του Δήμου Νάξου υπάρχουν 8 χώροι ημι-ελεγχόμενης διάθεσης. Υπάρχουν επίσης 5 χώροι ανεξέλεγκτης διάθεσης.

Στους οικισμούς του Δήμου Δρυμαλίας δεν υπάρχει ΧΥΤΑ. Η απόρριψη των απορριμμάτων γίνεται σε 11 χώρους ανεξέλεγκτης απόρριψης.

5. ΥΔΑΤΑ

Το υπέδαφος της Νάξου διακρίνεται ως εξής σε σχέση με την υδρογεωλογική συμπεριφορά του :

♦ Υδροπερατοί σχηματισμοί είναι τα μάρμαρα (στο ανατολικό ορεινό τμήμα, που τροφοδοτούν πηγές στην Άνω Ποταμιά, το Φλεριό, την Κόρωνο κλπ.), οι προσχώσεις των χαμηλών κοιλάδων (Λιβιάδι, Εγγαρές) και οι προσχώσεις των υψιπέδων που επικαλύπτουν σχιστολιθικά πετρώματα (Τρίποδες, Τραγαία, Κυνίδαρος).

♦ Υδατοστεγείς σχηματισμοί είναι οι σχιστόλιθοι (στο ανατολικό τμήμα).

♦ Οι μιγματίτες (στο κεντρικό τμήμα) και οι γρανίτες (στο δυτικό), λόγω κατακλίσεων, επιτρέπουν τη διαμόρφωση ασυνεχών υδροφόρων οριζόντων (μικρές πηγές).

Η εξασφάλιση νερού για τις υδρευτικές και αρδευτικές ανάγκες του νησιού της Νάξου, ήταν ανέκαθεν δύσκολη, καλύτερη όμως από τα άλλα νησιά των Κυκλάδων (λόγω του μεγαλύτερου μεγέθους και του ορεινού όγκου του νησιού).

Επιφανειακά νερά είναι διαθέσιμα στα νησιά, μόνο λίγες μέρες μετά τις έντονες βροχοπτώσεις του χειμώνα και οι ανάγκες σε νερό εξασφαλίζονται από τα υπόγεια νερά.

Τα υπόγεια όμως αποθέματα νερού είναι περιορισμένα λόγω φυσικών αιτίων και έχουν περιορισθεί περισσότερο τα τελευταία χρόνια λόγω ανθρωπογενών επεμβάσεων στο εύθραυστο οικοσύστημα των νησιών.

Στις φυσικές αιτίες περιλαμβάνονται:

♦ Η χαμηλή ετήσια βροχόπτωση,

♦ Η μικρή υδροχωρητικότητα των πετρωμάτων και το μικρό μέγεθος των νησιών που περιορίζουν το μέγεθος των υδροφόρων οριζόντων,

♦ Το είδος των βροχοπτώσεων (καταιγίδες συνήθως) και η μορφολογία του νησιού (μικρό μέγεθος, μεγάλες κλίσεις) και η χαμηλή φυτοκάλυψη που διευκολύνουν την γρήγορη επιφανειακή απορροή προς τη θάλασσα,

♦ Οι ψηλές θερμοκρασίες, η μεγάλη ηλιοφάνεια και οι δυνατοί βόρειοι άνεμοι που επικρατούν και επιταχύνουν την εξατμισοδιαπνοή,

♦ Οι ανοικτές προσχωσιγενείς κοιλάδες και οι υδροφόροι ορίζοντές τους προς τη θάλασσα.

Στις ανθρωπογενείς αιτίες περιλαμβάνονται:

- ◆ Η υπερυλοτόμηση των δασικών εκτάσεων και η υπερβόσκηση που έχουν ελαττώσει δραματικά την φυτοκάλυψη των νησιών,
- ◆ Η εγκατάλειψη των αναβαθμίδων καλλιέργειας στα ορεινά και ημιορεινά,
- ◆ Η αύξηση των αναγκών σε ύδρευση (λόγω της ανόδου του βιοτικού και καταναλωτικού επιπέδου και της ανόδου του τουρισμού) και άρδευση (λόγω της εντατικοποίησης των καλλιεργειών και ιδιαίτερα του πατατόσπορου και των κτηνοτροφικών σιτηρών),
- ◆ Η ρύπανση των υδρόφιλων οριζόντων στις κατοικημένες περιοχές (λόγω της καθυστερημένης εγκατάστασης συστημάτων αποχέτευσης ή της κακής συντήρησής τους, αλλά και στις γεωργοκτηνοτροφικές περιοχές),
- ◆ Η μείωση της στάθμης ή και η εξάντληση των υπόγειων υδροφόρων αποθεμάτων, εξαιτίας μη προγραμματισμένων σωστά ή παράνομων γεωτρήσεων σε μεγάλα βάθη.

Έτσι από το 1980 και μετά ξεκίνησε μια σειρά ενεργειών για την αντιμετώπιση του προβλήματος, στις οποίες περιλαμβάνονται:

- ◆ Η διενέργεια ερευνητικών γεωτρήσεων και χημικών αναλύσεων από το Ι.Γ.Μ.Ε. και το Υπουργείο Γεωργίας (1978 μέχρι σήμερα),
- ◆ Η μελέτη εντοπισμού πιθανών σημείων λιμνοδεξαμενών και φραγμάτων από το Υπουργείο Γεωργίας το 1987,
- ◆ Η διάνοιξη πολυάριθμων γεωτρήσεων από το Ι.Γ.Μ.Ε. και το Υπουργείο Γεωργίας για την κάλυψη υδρευτικών και αρδευτικών αναγκών,
- ◆ Η κατασκευή φραγμάτων ανάσχεσης της χειμαρρικής ροής στην Απείρανθο (1988 μέχρι 1993), με χρηματοδότηση από το Υπουργείο Γεωργίας και την Ευρωπαϊκή Ένωση (Πρόγραμμα MEDSPA 1991) για τον εμπλουτισμό του υδροφόρου ορίζοντα του χωριού,
- ◆ Η κατασκευή της λιμνοδεξαμενής των Εγγαρών (1992-1994) τα νερά της οποίας έχουν χρησιμοποιηθεί αποσπασματικά για αρδευτικούς σκοπούς και αναμένεται να χρησιμοποιηθούν και για υδρευτικές ανάγκες της Πόλης της Νάξου μετά την εγκατάσταση των απαραίτητων δικτύων μεταφοράς και του ταχυδιυλιστηρίου επεξεργασίας,
- ◆ Η κατασκευή του φράγματος της Φανερωμένης για την κάλυψη των υδρευτικών και αρδευτικών αναγκών της Πόλης της Νάξου και των δυτικών πεδινών και τουριστικών περιοχών (νέος Δήμος Νάξου),
- ◆ Η μελέτη κατασκευής του φράγματος του Παρατρέχου στην περιοχή Τσικαλαριού-Ποταμιάς για αρδευτικούς σκοπούς της κεντρικής περιοχής του νησιού, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη.

5.1 Υδατικό Σύστημα

5.1.1 Επιφανειακά, υπόγεια νερά – Πηγές – Δεξαμενές

Οι ανάγκες του νησιού σε νερό ύδρευσης, άρδευσης, αγροτικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων, καλύπτονται κυρίως από τα υπόγεια υδάτινα αποθέματα, μέσα από γεωτρήσεις (κυρίως στα πεδινά τμήματα), πηγάδια και πηγές (κυρίως στα ορεινά).

Για την κάλυψη των αναγκών σε νερά ύδρευσης έχει κατασκευαστεί μια λιμνοδεξαμενή στην Γαλήνη Εγγαρών με χωρητικότητα 600.000 m³. Η έκταση που αρδεύεται είναι 2.000 στρέμματα. Η δεύτερη λιμνοδεξαμενή βρίσκεται στην Φανερωμένη με χωρητικότητα 1.450.000 m³ και η έκταση που αρδεύεται είναι 2.000 στρέμματα. Επίσης χρησιμοποιείται και για πόσιμο νερό. Η Τρίτη λιμνοδεξαμενή σχεδιάζεται στο Τσικαλαριό με χωρητικότητα 3.000.000 m³. Η έκταση που αναμένεται να αρδευτεί θα είναι 2.200 στρέμματα καθώς επίσης θα χρησιμοποιηθεί και για ύδρευση των κατοικιών.

5.1.2 Υδατικό Ισοζύγιο

Με βάση στοιχεία μελέτης της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου (1994) για την «Αξιοποίηση και Διαχείριση του Υδάτινου Δυναμικού των νησιών», οι συνολικές ανάγκες σε νερό που αφορούν στην ύδρευση των μόνιμων κατοίκων, στην εξυπηρέτηση των τουριστικών εγκαταστάσεων και την άρδευση υπολογίζονται για σήμερα στα 11 εκατομμύρια m³ ετησίως, από τα οποία το 85% περίπου αφορούν αρδευτικές ανάγκες και το υπόλοιπο ανάγκες ύδρευσης.

Οι ανάγκες σε νερό ύδρευσης και άρδευσης επαρκούν κατά την διάρκεια του χειμώνα. Προβλήματα παρατηρούνται κυρίως το καλοκαίρι, όπου οι αυξημένες ανάγκες του τουρισμού αλλά και της άρδευσης, οδηγούν σε υπεράντληση των σημείων υδροληψίας, διανοίξεις νέων γεωτρήσεων ή εμβαθύνσεις υφισταμένων, και γενικότερα σε υπερεκμετάλλευση και υποβάθμιση των υδροφόρων οριζώντων.

5.1.3 Ύδρευση –δίκτυα

Το δίκτυο ύδρευσης στους οικισμούς του Δήμου Νάξου έχει συνολικό μήκος 128Km.

Ο Δήμος έχει επάρκεια νερού, και η κάλυψη του δικτύου κυμαίνεται από 70%-100%, εκτός του ΔΔ Σαγκρίου που είναι 50%. 69χλμ. του δικτύου έχουν κατασκευαστεί την τελευταία 10ετία, ενώ το υπόλοιπο δίκτυο έχει ηλικία άνω των 20 χρόνων. Το μεγαλύτερο μέρος του δικτύου είναι κατασκευασμένο από πλαστικό (106 χλμ), μικρό μέρος από αμιαντοτσιμέντο (21χλμ) και μόλις 1 χλμ από χάλυβα. Οι απώλειες του δικτύου εκτιμώνται σε 10% –20%. Σε όλους τους οικισμούς του Δήμου υπάρχουν υδρομετρητές.

Δεν υπάρχει αποτύπωση του δικτύου σε κανένα ΔΔ. Το δίκτυο ύδρευσης χρειάζεται επέκταση σε όλα τα ΔΔ. Στη Χώρα της Νάξου καθώς και στο ΔΔ Σαγκρίου τμήματα του δικτύου χρειάζονται αντικατάσταση. Η υδροληψία γίνεται από γεωτρήσεις, από πηγές και πηγάδια.

Το συνολικό μήκος του δικτύου ύδρευσης στους οικισμούς του πρώην δήμου Δρυμαλίας είναι 64,15 χμ. Η ηλικία του δικτύου κυμαίνεται από 28 έως 46 χρόνια. Σε κανένα δημοτικό διαμέρισμα δεν υπάρχει αποτύπωση του δικτύου. Πρόβλημα επάρκειας νερού αντιμετωπίζουν τα Δημοτικά διαμερίσματα Απεράθου, Κεραμωτής και Κορωνίδας. Το ποσοστό κάλυψης του δικτύου κυμαίνεται από 70-90% με εξαίρεση το δημοτικό διαμέρισμα Μέσης όπου το ποσοστό κάλυψης είναι 50%. Το μεγαλύτερο μέρος του δικτύου είναι κατασκευασμένο από πλαστικό (47,15 χλμ), μικρό μέρος από αμιαντοσιμέντο (17χλμ) και χάλυβα (12χλμ). Οι απώλειες του δικτύου εκτιμώνται σε 5%-20%. Σε όλους τους οικισμούς, πλην των οικισμών Δανακού και Κεραμωτής, υπάρχουν υδρομετρητές.

Σε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα υπάρχει ανάγκη αντικατάστασης μέρους ή όλου του δικτύου ενώ στα περισσότερα υπάρχει ανάγκη επέκτασης του (ιδιαίτερα δε στη Μονή, Φιλώτι, Απεράθου, Μέση, Χαλκί κατά 9.5 χλμ εσωτερικό και 4.5χλμ εξωτερικό). Η συναρμολόγηση των δικτύων ύδρευσης στους παραδοσιακούς οικισμούς αποτελεί έργο αναγκαίο για τη βιωσιμότητα και την ανάπτυξη τους, δεδομένου ότι αυτή τη στιγμή υπάρχουν μόνιμοι κάτοικοι οι οποίοι στερούνται ύδρευσης.

5.2 Αποχέτευση λυμάτων –δίκτυα –επεξεργασία –διάθεση

Το δίκτυο αποχέτευσης δεν είναι αποτυπωμένο σε κανένα οικισμό. Η ηλικία του κυμαίνεται 6 έως 40 χρόνια. Στο Δήμο της Νάξου το 99% των οικισμών καλύπτεται από το δίκτυο ενώ στα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα το ποσοστό κάλυψης κυμαίνεται από 50%-90% ξεχωριστό δίκτυο ομβρίων υπάρχει μόνο στο Δήμο Νάξου μήκους 1 χλμ. Ο αποδέκτης των λυμάτων είναι η θάλασσα στη Χώρα και οι χείμαρροι στα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα. Στη Χώρα έχει ξεκινήσει η πρώτη φάση δημιουργίας του βιολογικού καθαρισμού.

Το δίκτυο αποχέτευσης καλύπτει πλήρως τα δημοτικά διαμερίσματα Δανακού, Κεραμωτής, και Κορωνίδας, ικανοποιητικά τα δημοτικά διαμερίσματα Χαλκείου, Σκαδού και Μονής. Στα υπόλοιπα δημοτικά διαμερίσματα το ποσοστό κάλυψης κυμαίνεται από 50-80%. Ο αποδέκτης των λυμάτων είναι οι χείμαρροι εκτός από τα δημοτικά διαμερίσματα Χαλκείου, Φιλωτίου και Κορωνίδας όπου γίνεται βιολογικός καθαρισμός τους.

Υπάρχουν δύο μονάδες επεξεργασίας λυμάτων, η πρώτη στο δημοτικό διαμέρισμα Κορωνίδας και εξυπηρετεί τον οικισμό του Απόλλωνα (ισοδύναμος πληθυσμός 4.000 άτομα) και η δεύτερη στο Χαλκείο (ισοδύναμος πληθυσμός 5.000 άτομα) και εξυπηρετεί τα δημοτικά διαμερίσματα Φιλωτίου, Χαλκείου και Δαμαριώνος.

6. ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ – ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ

Η μεταφορά προϊόντων και η μετακίνηση ανθρώπων από και προς το νησί της Νάξου, διεξάγεται σχεδόν αποκλειστικά με τα πλοία ενώ υπάρχει περιορισμένη αεροπορική σύνδεση. Το καλοκαίρι τόσο οι ακτοπλοϊκές όσο και οι αεροπορικές εταιρείες πυκνώνουν τον αριθμό των δρομολογίων τους για την κάλυψη των ιδιαίτερα αυξημένων αναγκών.

Οι ακτοπλοϊκές συνδέσεις το καλοκαίρι είναι πυκνές με Ferry-Boat, υδροπτέρυγα και μικρότερα πλοία διασύνδεσης μεταξύ των νησιών. Αυτό που διαφαίνεται ως συνεχής έλλειψη είναι η μη ύπαρξη εμπορικού λιμένα και κατά συνέπεια ο περιορισμένος αριθμός εμπορικών πλοίων που ελλιμενίζουν για την εξυπηρέτηση των αναγκών στις μεταφορές.

Οι μετακινήσεις στο εσωτερικό του νησιού, διεξάγονται κυρίως με ιδιωτικής χρήσεως αυτοκίνητα, ενοικιαζόμενα αυτοκίνητα (περίπου 200), με τα τοπικά TAXI και με τα λεωφορεία του ΚΤΕΛ Νάξου.

6.1 Οδικό δίκτυο – Κυκλοφοριακή Λειτουργία

Το συνολικό μήκος του κύριου οδικού δικτύου του πρώην Δήμου Νάξου είναι 113 χλμ. Από τα οποία τα 105 χλμ. είναι ασφαλτοστρωμένα. Το δευτερεύον οδικό δίκτυο είναι 135 χλμ., 12 από τα οποία είναι δασικοί δρόμοι. Τμήματα του ασφαλτοστρωμένου οδικού δικτύου (περί τα 45 χλμ.) χρειάζονται συντήρηση/επισκευή (π.χ. κλείσιμο λακκουβών, συμπληρωματική ασφαλτόστρωση, διαπλάτυνση και σήμανση).

Το κύριο χαρακτηριστικό των αγροτικών δρόμων στα όρια του Δήμου Νάξου είναι η έλλειψη συντήρησης, γεγονός το οποίο δημιουργεί προβλήματα, κυρίως τους χειμερινούς μήνες (6χλμ του οδικού δικτύου δεν είναι βατά).

Τα προβλήματα που πρέπει να τύχουν άμεσης αντιμετώπισης είναι τα εξής :

* Διαπλάτυνση – εξομάλυνση του οδικού δικτύου από το λιμάνι προς τα Λιβάδια, καθώς και βελτίωση του οδικού δικτύου που συνδέει τα Δημοτικά Διαμερίσματα με τη έδρα του Ο.Τ.Α.

Το συνολικό μήκος του οδικού δικτύου του πρώην Δήμου Δρυμαλίας είναι 358 χλμ. Από αυτά το κύριο οδικό δίκτυο είναι 158 χλμ. από τα οποία τα 110 χλμ. Είναι ασφαλτοστρωμένα και το δευτερεύον οδικό δίκτυο είναι 200 χλμ. από τα οποία τα 5 είναι δασικοί δρόμοι. Το συνολικό μήκος του οδικού δικτύου (δευτερεύων) του Δήμου που δεν είναι βατό τους χειμερινούς μήνες, είναι 40 χλμ. Τμήματα του ασφαλτοστρωμένου οδικού δικτύου (περί τα 60 χλμ.) χρειάζεται συντήρηση καθώς και διαπλάτυνση. Οι αγροτικοί δρόμοι χρειάζονται τσιμεντόστρωση ή ασφαλτόστρωση.

6.2 Ακτοπλοϊκές και Αεροπορικές Συγκοινωνίες

Η σύνδεση του νησιού με τα υπόλοιπα νησιά και την ηπειρωτική Ελλάδα επιτυγχάνεται μέσω των ακτοπλοϊκών και αεροπορικών συγκοινωνιών. Το νησί διαθέτει ένα μόνο εμπορικό λιμάνι, το οποίο βρίσκεται στην Χώρα της Νάξου και συνδέεται ακτοπλοϊκά με τα ακόλουθα λιμάνια :

- Πειραιά, Ραφήνας, Σκιάθου, Βόλου, Θεσ/νίκης,
- Πάρου, Ίου, Θήρας, Σικίνου, Φολεγάνδρου, Ανάφης,
- Αμοργού, Ηρακλείας, Σχοινούσας, Κουφονησιών, Δονούσας

- Σύρου, Τήνου, Μυκόνου, Άνδρου,
- Σίφνου, Σερίφου, Μήλου,
- Ικαρίας, Σάμου, Πάτμου, Λέρου, Καλύμνου, Κάσου, Κάρπαθου, Κω, Ρόδου.

Το λιμάνι της Νάξου επηρεάζεται και δυσχεραίνει τον κατάπλου των πλοίων σε ανέμους Βόρειους – Βορειοανατολικούς και Νότιους – Νοτιοδυτικούς, Νοτιοανατολικούς εντάσεως πέραν των 8 BF, ενώ επιτρέπει την προσέγγιση και διενέργεια από-επιβίβασης επιβατών και οχημάτων μόνο μέχρι 2 πλοίων. Το αεροδρόμιο της Νάξου βρίσκεται σε απόσταση 3 χλμ. περίπου από την Χώρα. Τα αεροπλάνα που δέχεται είναι σχετικά μικρής χωρητικότητας, 19 ή 45 θέσεων. Το καλοκαίρι υπάρχουν 2-3 πτήσεις/ ημέρα, ενώ υπάρχουν και πτήσεις Τσάρτερ από το εξωτερικό. Αντίθετα το χειμώνα έχει μόνο 1 πτήση/ ημέρα.

6.3 Λιμενικές εγκαταστάσεις

Το νησί διαθέτει ένα μόνο εμπορικό λιμάνι, το οποίο βρίσκεται στην Χώρα της Νάξου.

Υπάρχουν ακόμη δύο μικρά λιμάνια, ένα στην Αγία Άννα και ένα στον Απόλλωνα τα οποία εξυπηρετούν μόνο αλιευτικά και τουριστικά σκάφη.

Αλιευτικά καταφύγια που εξυπηρετούν και τα γύρω νησιά υπάρχουν στο Αλυκό, στην Αγιασσό, στο Βόλακα, στο Πάνορμο, στη Μουτσούνα, στο Λυώνα και στον Απόλλωνα.

6.4 Συγκοινωνίες Κτέλ-Ταξί

Η μετακίνηση στο εσωτερικό του νησιού γίνεται με το τοπικό ΚΤΕΛ. Η παροχή υπηρεσιών από τον συγκεκριμένο συγκοινωνιακό φορέα παρουσιάζει πάρα πολλές ελλείψεις. Τα περισσότερα οχήματα είναι πολύ παλιάς τεχνολογίας, περιορισμένου αριθμού και σε συνδυασμό με το προβληματικό οδικό δίκτυο, η εξυπηρέτηση των επιβατών είναι ανεπαρκής.

Κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου, τα δρομολόγια του ΚΤΕΛ, ιδιαίτερα προς την παραλιακή ζώνη της Νοτιοδυτικής Νάξου (ζώνη τουριστικής ανάπτυξης), είναι σημαντικά αυξημένα (κάθε μισή ώρα, για τις παραλίες Αγίου Προκοπίου και Αγίας Άννας). Το ίδιο συμβαίνει και όσον αφορά στα περισσότερα χωριά της Νάξου (κατά μέσο όρο 4-5 δρομολόγια/ ημέρα) με εξαίρεση τα απομακρυσμένα χωριά της Ορεινής Νάξου. Η συγκεκριμένη περιοχή, κατά την χειμερινή περίοδο, απομονώνεται σχεδόν από το υπόλοιπο νησί, αφού για ορισμένα χωριά (Δανακός, Κεραμωτή, Κυνίδαρος) υπάρχουν δρομολόγια του ΚΤΕΛ μόνο 3 φορές/ εβδομάδα. Για τα χωριά, στα οποία υπάρχουν σχολικές μονάδες (Φιλώτι, Βίβλος, Χαλκί), το πρόγραμμα δρομολογίων του ΚΤΕΛ διαμορφώνεται έτσι ώστε να εξυπηρετούνται οι μαθητές κατά την διάρκεια της σχολικής περιόδου.

Στο νησί υπάρχουν 34 άδειες ταξί – αγοραίων (15 για τη πόλη της Νάξου και 19 για τα χωριά).

Το οδικό δίκτυο, στη Νάξο, έχει υποστεί αρκετές βελτιώσεις και διανοίξεις νέων δρόμων επαρχιακών και αγροτικών όπως και βελτιώσεις ήδη υπαρχόντων δρόμων, αλλά παραμένουν ακόμα πολλά προβλήματα που χρίζουν άμεσης αντιμετώπισης. Το γεγονός της υπερκάλυψης των προβλεπόμενων πιστώσεων με μεγάλο αριθμό μικρών έργων, έχει σαν συνέπεια την αδυναμία της χρηματοδότησης μεγάλων οδικών έργων σημαντικής αναπτυξιακής βαρύτητας τα οποία έχουν ήδη «ωριμάσει» και θα μπορούσαν να υλοποιηθούν. Αποτέλεσμα είναι πολλά άλλα σημαντικότερα έργα να παραμένουν ανεκπλήρωτα.

7. ΠΑΡΑΓΩΓΗ

7.1 Πρωτογενής Τομέας

7.1.1 Γενικά στοιχεία

Στην πεδινή περιοχή απασχολούνται γύρω στις 1000 οικογένειες με πλήρη ετήσια απασχόληση και γύρω στις 400 οικογένειες με μερική απασχόληση στη γεωργία. Ο τύπος αυτός της μικτής γεωργικο-κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης (πλήρους απασχόλησης) χαρακτηρίζεται κυρίως από την παραγωγή πατάτας και πατατόσπορου και την εκτροφή μεγάλων ζώων γαλακτοπαραγωγής και παχύνσεως. Στον τύπο αυτό εκμετάλλευσης η γεωργία και η κτηνοτροφία είναι αλληλένδετες και σε απόλυτη σχέση και εξάρτηση μεταξύ τους.

Δεν υπάρχει διαχωρισμός γεωργών και κτηνοτρόφων, η κτηνοτροφία αποτελεί καταναλωτή σημαντικού τμήματος γεωργικών προϊόντων και η γεωργία τον συνεχή τροφοδότη της κτηνοτροφίας.

Οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις παράγουν επίσης κριθάρι από αμειψισπορά, κηπευτικά, οπωρικά, και εσπεριδοειδή, υπάρχουν δεντροκομικές καλλιέργειες, όπως και καλλιέργειες μηδικής, σόργου και καλαμποκιού για κτηνοτροφές. Ο τύπος αυτός γεωργικής εκμετάλλευσης έχει μεγάλες δυνατότητες ανάπτυξης και αύξησης της παραγωγικότητάς του, λόγω ύπαρξης υδάτινων πόρων στην περιοχή. Στην ορεινή περιοχή κύρια κατεύθυνση είναι η κτηνοτροφία μικρών ζώων, η αμπελοκαλλιέργεια και η ελαιοκομία. Στην περιοχή αυτή υπάρχει μεγαλύτερη βροχόπτωση από τον μέσο όρο της Νάξου, αλλά παρουσιάζονται εποχιακές ελλείψεις νερού στις καλλιέργειες και το πότισμα των ζώων. Οι βοσκότοποι είναι υποβαθμισμένοι και η παραγωγικότητα των ζώων πολύ χαμηλή. Πολύ μεγάλο μέρος των ζωοτροφών εισάγονται στο νησί και διατίθενται από την Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών.

Είναι ανάγκη να αυξηθεί η παραγωγικότητα των μικρών ζώων με ορθολογική οργάνωση της διατροφής των ζώων, των ποικιλιών των ζώων, τον εμπλουτισμό - βελτίωση των βοσκοτόπων, την αύξηση της παραγωγής ζωοτροφών και την βελτίωση της κτηνιατρικής περίθαλψης.

Επίσης υπάρχουν δυνατότητες βελτίωσης της παραγωγής ελαιόλαδου και της παραγωγής επιτραπέζιων σταφυλιών διότι οι κλιματολογικές συνθήκες είναι πολύ ευνοϊκές για την ωρίμανση από πολύ πρώιμα μέχρι όψιμα προϊόντα.

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η συρρίκνωση της γεωργικής παραγωγής στην ορεινή ιδιαίτερα περιοχή, η εγκατάλειψη των καλλιεργειών (καλλιεργούμενων εδαφών) και ο περιορισμός του αγροτικού πληθυσμού, ιδιαίτερα του παραγωγικού τμήματός του.

Ότι συμβαίνει στην Ελληνική Γεωργία έχει άμεσο αντίκτυπο και στην Ναξιακή αγροτική οικονομία. Ιδιαίτερα σε μία αγροτική οικονομία όπως αυτή της Νάξου, τα προβλήματα παρουσιάζονται εντονότερα, λόγω της γεωγραφικής θέσης (απομονωμένη), της ραγδαίας ανάπτυξης του τουρισμού, του περιορισμένου ανθρώπινου δυναμικού, της γήρανσης του αγροτικού πληθυσμού, του μικρού μεγέθους εκμεταλλεύσεων πολυτεμαχισμένου κλήρου, της έλλειψης επαρκών ποσοτήτων νερού κλπ.

7.1.2 Φυτική παραγωγή

Στη δυτική Νάξο (εκτός της Χώρας), κυριαρχεί ο γεωργικός τομέας, με ποσοστά από 45% στο Αγερσανί έως και 87% στη Γαλήνη. Τα βασικότερα προϊόντα είναι οι πατάτες, που διαχωρίζονται σε παραγωγή πατατόσπορου, και σε παραγωγή βρώσιμης πατάτας.

Το σύνολο των αρδευόμενων εκτάσεων στο νησί της Νάξου είναι 18.228 και των μη αρδευόμενων εκτάσεων είναι 126.136 στρέμματα. Παρατηρούμε ότι οι περισσότερες καλλιεργήσιμες εκτάσεις βρίσκονται σε μη αρδευόμενες περιοχές οι οποίες κυρίως βρίσκονται στην ορεινή και ημιορεινή πλευρά του νησιού.

7.1.3 Ζωϊκή παραγωγή

Η κτηνοτροφία κυριαρχεί στην ανατολική Νάξο, με ποσοστά από 40% μέχρι 45% του συνόλου της αγροτικής (γεωργικής και κτηνοτροφικής) παραγωγής. Στις ορεινές περιοχές είναι συγκεντρωμένα τα αιγοπρόβατα, ενώ τα βοοειδή και οι χοίροι στις πεδινές εκτάσεις. Τα τελευταία χρόνια είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη η αγελαδοτροφία.

Η παραγωγή σε κρέας πλησιάζει τους 2.500 τόνους και σε γάλα τους 16.000 τόνους κάθε χρόνο.

Το πιο χαρακτηριστικό τελικό προϊόν του τομέα γάλακτος στη Νάξο πέραν των τοπικών τυριών είναι η γραβιέρα της Νάξου που από το 1996 έχει κερδίσει τη διάκριση της προστατευόμενης ονομασίας προέλευσης (Π.Ο.Π), παράγεται σε μεγάλες ποσότητες και είναι γνωστή σε ολόκληρη την Ελλάδα. Επίσης, παράγονται τοπικά παραδοσιακά τυριά όπως κεφαλοτύρι Νάξου(αρσενικό), ανθότυρο, μυζήθρα, ξινομυζήθρα, κομμός, ξυνόγαλο, βούτυρο και κρέμα γάλακτος.

7.1.4 Μελισσοκομία

Η μελισσοκομία είναι ένας παραδοσιακός κλάδος που θα μπορούσε να αναπτυχθεί σημαντικά στην ορεινή και ημιορεινή Νάξο, εάν υπήρχε καλύτερη οργάνωση. Το μέλι που παράγεται στη Νάξο είναι άριστης ποιότητας, καθώς το νησί διαθέτει μεγάλη ποικιλία αυτοφυών φυτών για τη διατροφή των μελισσών. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία της Α.Τ.Ε. ο αριθμός των πλαισιοκυψελών που υπάρχουν στο νησί είναι γύρω στις 5.000 και η παραγωγή μελιού είναι 44 τόνοι.

Ο κλάδος της μελισσοτροφίας έχει ιδιαίτερα μεγάλες δυνατότητες εάν δημιουργηθούν ισχυροί φορείς που θα ασχοληθούν με την συγκέντρωση και την τυποποίηση του παραγόμενου μελιού για την προώθησή του στην Ελληνική αγορά. Σήμερα στη Νάξο μόνο ιδιώτες ασχολούνται με αυτήν με δική τους πρωτοβουλία και φροντίδα.

7.1.5 Συμπεράσματα Πρωτογενούς παραγωγής

Το νησί της Νάξου μπορεί να θεωρηθεί ως μία περιοχή η οποία διαθέτει αξιόλογους φυσικούς πόρους για σημαντική περαιτέρω ανάπτυξη της γεωργίας και της κτηνοτροφίας. Η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού δημιουργεί συνθήκες αρνητικές λόγω της απορρόφησης παραγωγικού δυναμικού. Επιπλέον η ανάπτυξη του τουρισμού δημιουργεί υποχρέωση ενίσχυσης των δυνατοτήτων (μέσω κινήτρων) για την ισόρροπη ανάπτυξη των παραγωγικών δραστηριοτήτων από την πολιτεία.

Αρχίζοντας από την πεδινή Νάξο με βασική καλλιέργεια τον πατατόσπορο, που παρέχει σχετικά σταθερά εισοδήματα για την γεωργική παραγωγή και την αγελαδοτροφία με τις αποδόσεις που προαναφέρθηκαν, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι υπάρχουν οι προϋποθέσεις για μια αγροτική οικονομία σε επαγγελματική βάση και με συνθήκες πλήρους απασχόλησης. Τα εισοδήματα από την αγροτική εργασία είναι σχετικά υψηλά και δημιουργούνται συνθήκες αποταμίευσης και κατ' επέκταση επενδύσεων, όχι πάντα όμως στον τομέα της αγροτικής παραγωγής (ο οικοδομικός οργανισμός στη δυτική ακτή του νησιού δεν είναι άσχετος από τα αγροτικά εισοδήματα).

Στην ημιορεινή (λεκανοπέδιο Χαλκείου) και βόρεια ζώνη (Αμπράμι, Χίλια Βρύση) με βασικές καλλιέργειες της ελιάς, της αμπέλου και των κηπευτικών, με εκτατική και σταυλισμένη αιγοπροβατοτροφία, και με ύπαρξη σημαντικού αριθμού αγελάδων, διαφαίνεται να συντηρείται σχετικά αξιοπρεπώς η αγροτική οικογένεια. Στην ορεινή Νάξο, ιδιαίτερα στην Ανατολική και Νοτιοανατολική (Φιλότι, Δανακός, Κόρωνος, Απεράθου κλπ) παρατηρείται φτώχη σε ποσότητες γεωργική παραγωγή, ενώ η αιγοπροβατοτροφία με σημαντικό αριθμό ζώων έχει εντατική μορφή και περιορισμένη αποδοτικότητα

7.1.6 Αλιεία

Αλιευτικά σκάφη-εκμετάλλευση

Στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή της Νάξου βρίσκεται ένα σύμπλεγμα μικρότερων νησιών και συγκεκριμένα η Αμοργός, τα Κουφονήσια, η Σχοινούσα, η Ηρακλειά, η Δονούσα, οι Μάκαρες, η Κέρος και το Αντικέρι, όπου διενεργείται καθ' όλο το έτος παράκτια και μέση αλιεία από σκάφη επαγγελματικά και ερασιτεχνικά. Τα σκάφη που αλιεύουν στον θαλάσσιο χώρο ανήκουν σε ψαράδες της περιοχής, αλλά και σε ψαράδες που προέρχονται από άλλες περιοχές της χώρας, όπως η Σαλαμίνα, η Χαλκίδα, η Κάρυστος.

Τα διάφορα αλιευτικά αποτελούν μονάδες οικογενειακής εκμετάλλευσης, εκτός από τις τράτες, που απασχολούν προσωπικό. Επειδή στην τελευταία αυτή περίπτωση παρατηρείται δυσχέρεια στην εύρεση προσωπικού, χρησιμοποιούνται

αριθμός αλλοδαπών εργατών λόγω του ότι είναι μικρότερου κόστους η απασχόλησή τους.

Ιχθυοκαλλιέργειες

Όσο αφορά την ιχθυοκαλλιέργεια, υπάρχει μια μονάδα με παραγωγή 10-15 τόνους τσιπούρα στην Στελίδα του Δήμου Νάξου και άλλη μια στη Δονούσα που όμως δεν λειτουργεί. Στην παραγωγή αλιευμάτων υπάρχει πτωτική τάση τα τελευταία χρόνια.

Αυτό οφείλεται στην εξάντληση των ιχθυοαποθεμάτων, λόγω υπεραλίευσης ή και καταχρηστικής αλιείας με παράνομα μέσα, με συνέπεια τη μείωση της παραγωγής και την αύξηση του κόστους.

Παραγωγή και διάθεση

Η διάθεση των αλιευμάτων γίνεται από τους ίδιους τους ψαράδες κατά ένα μέρος στην ντόπια αγορά. Οι ποσότητες που πρόκειται να διατεθούν σε άλλες αγορές αγοράζονται από ψαρέμπορους, που τα προωθούν συνήθως στην αγορά, των Αθηνών. Οι συνθήκες συντήρησης και διάθεσης παρουσιάζουν σοβαρά προβλήματα λόγω των ελλείψεων σε εγκαταστάσεις διατήρησης και τυποποίησης. Επιπλέον παρουσιάζονται σημαντικές διακυμάνσεις στις τιμές των ψαριών όταν η παραγωγή είναι μεγάλη προς όφελος κυρίως των εμπόρων.

Στην Νάξο υπάρχει συνεταιρισμός αλιέων χωρίς όμως σημαντική δραστηριότητα. Έτσι, η εμπορία των αλιευμάτων είναι ανοργάνωτη και οι τιμές χονδρικής πωλήσεως που διαμορφώνονται είναι χαμηλές (οι έμποροι συνήθως καθορίζουν τα επίπεδα των τιμών).

Προβλήματα – λόγοι μη ανάπτυξης της αλιείας.

Γενικά, οι λόγοι που οδηγούν στην μειωμένη ανάπτυξη της Αλιείας στη Νάξο είναι οι παρακάτω :

1. Έλλειψη εξοπλισμού και υποδομών (μη ύπαρξη ιχθυόσκαλας-παγοποιείου-ψυκτικών θαλάμων αποθήκευσης κλπ).
2. Άρνηση των νέων να απασχοληθούν στον τομέα της Αλιείας.
3. Υποβάθμιση των υπηρεσιών Αλιείας (Μη πρόσληψη εξειδικευμένου προσωπικού κλπ).
4. Απουσία κινήτρων.
5. Προβλήματα αστυνόμευσης στην παράνομη αλιεία-καταστροφή βυθού και γόνου.
6. Ρύπανση της θάλασσας.
7. Υπεραλίευση από ανεμότρατες άλλων περιοχών.
8. Προβλήματα ανανέωσης των πληθυσμών των ψαριών.
9. Σύγκρουση χρήσεων γης (ιχθυοκαλλιέργεια - τουρισμός) – μη ύπαρξη κατάλληλων ζωνών για ανάπτυξη ιχθυοκαλλιέργειας.
10. Παλαιά και μη ευέλικτη αλιευτική νομοθεσία.
11. Ελλείψεις που υπάρχουν στον εξοπλισμό (ελλείψεις μικρών αλιευτικών σταθμών - δεξαμενές καυσίμων - ψυγεία - χώροι διάθεσης αλιευμάτων).

7.1.7 Αξία Παραγωγής και Εισόδημα

Ακαθάριστη αξία παραγωγής πρωτογενούς τομέα

Η συνεχής συρρίκνωση του αγροτικού πληθυσμού στην Νάξο ιδιαίτερα η μεγάλη μείωση που παρουσιάζει στην ορεινή ζώνη του Νησιού, που είναι χαρακτηρισμένη ως «ορεινή και μειονεκτική περιοχή» δείχνει τα γενικότερα προβλήματα περιορισμού της πρωτογενούς παραγωγής και της εγκατάλειψης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων σε μεγάλο τμήμα της Νάξου.

Πέραν αυτού η ανισόρροπη ανάπτυξη του τουρισμού στην Νότια και Ν.Α. παράλια ζώνη, αύξησε κατά πολύ την αξία της γεωργικής γης και ώθησε στην αλλαγή χρήσης της προς όφελος του τουρισμού, με παράλληλη μείωση των γεωργικών εκμεταλλεύσεων.

Ο μερικός εκσυγχρονισμός του πρωτογενούς τομέα στο πεδινό τμήμα της Νάξου συνετέλεσε στην σταθεροποίηση ή και αύξηση της ακαθάριστης αξίας παραγωγής την τελευταία εικοσαετία. Συγκεκριμένα:

α) Στον τομέα της φυτικής παραγωγής στην πεδινή Νάξο εντατικοποιήθηκε η παραγωγή στον τομέα πατάτας – πατατόσπορου, καθώς επίσης αυξήθηκε η χρήση χημικών λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων.

β) Στον τομέα ζωϊκής παραγωγής, συγκροτήθηκε ή αυξήθηκε ο αριθμός των ζώων συνολικά, επιπλέον αυξήθηκε ο αριθμός των εσταυλισμένων ζώων, στην περιοχή της πεδινής Νάξου, καθώς επίσης βελτιώθηκαν και οι ράτσες (αγελαδοτροφία).

Τα ανωτέρω δείχνουν την αύξηση του εισοδήματος στον πρωτογενή τομέα, όμως η αύξηση αυτή δεν είναι ισόρροπη στο Νησί, αλλά αφορά το τμήμα της πεδινής Νάξου που είχε συγκριτικό πλεονέκτημα (αρδευόμενες εκτάσεις, εύφορη πεδινή γη, προσπέλαση, κλπ).

7.2 Δευτερογενής τομέας

7.2.1 Υφιστάμενη Διάρθρωση

Ο τομέας της μεταποίησης είναι πολύ περιορισμένος και μόνο στον πρώην Δήμο Νάξου φθάνει σε ποσοστό 10% του τοπικού εισοδήματος. Αφορά την επεξεργασία της αγροτικής παραγωγής (κυρίως τυρί, και λοιπά γαλακτοκομικά προϊόντα, αλλά και κρασί, ρακί και κίτρο Νάξου). Το 38% της απασχόλησης της βιοτεχνίας συγκεντρώνεται στον κλάδο τροφίμων, ενώ ένα 12% στους κλάδους ορυκτών (κατεργασία μαρμάρου - σμύριδας) καθώς και σημαντικό μέρος στον τομέα παραγωγής προϊόντων από ξύλο.

Γενικά, σύμφωνα με στοιχεία του Εμπορικού Επιμελητηρίου Κυκλάδων παρατηρείται ένας καταμερισμός μεταξύ των επαγγελματιών, βιοτεχνών, εμπόρων και τουριστικών επαγγελματιών. Συγκεκριμένα, οι επαγγελματίες κατέχουν το 41% της επιχειρηματικής δραστηριότητας, οι βιοτεχνίες το 24%, οι έμποροι το 21% και ο τουρισμός το 14%. Στην Νάξο το σύνολο των Βιοτεχνιών είναι 341, από αυτές 174 βρίσκονται στη Χώρα της Νάξου και οι υπόλοιπες 67 στις Κοινότητες.

7.2.2 Χειροτεχνία, Οικοτεχνία, Παραδοσιακές τέχνες

Οι παραδοσιακές τέχνες που είναι σε άνθηση στο νησί, είναι η Υφαντουργία, η Αγγειοπλαστική και η Ξυλογλυπτική. Η Υφαντουργία είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη στις Κοινότητες της ορεινής Νάξου, σε ερασιτεχνικό όμως επίπεδο. Υπάρχουν δύο υφαντουργεία εγγεγραμμένα στο Εμπορικό Επιμελητήριο Κυκλάδων, ένα στην πόλη της Νάξου και ένα στην Κοινότητα Απειράθου. Με την ανάπτυξη του τουρισμού, η Αγγειοπλαστική, έχει γνωρίσει τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερη άνθηση και υπάρχουν προοπτικές ανάπτυξης. Στον πρώην Δήμο Νάξου εδρεύουν τρία εργαστήρια Αγγειοπλαστικής και από ένα στις Κοινότητες Κορώνου, Χαλκείου και Δαμαριώνα.

Η Ξυλογλυπτική έχει προοπτικές ανάπτυξης, παρόλο που υπάρχει μόνο ένα εργαστήριο στην Κοινότητα Χαλκείου.

Λόγω της ανάπτυξης του τουρισμού, τελευταία, έχουν δημιουργηθεί εργαστήρια ειδών Λαϊκής Τέχνης, στα οποία συναντάμε έναν συνδυασμό παραδοσιακών τεχνών, όπως Υφαντουργία, Κέντημα, Ξυλογλυπτική, Ζωγραφική σε ξύλο, σε ύφασμα και σε βότσαλα, Αγγειοπλαστική, Πυρογραφία, Κατασκευή Κοσμημάτων. Από τα στοιχεία του Εμπορικού Επιμελητηρίου Κυκλάδων, φαίνεται ότι υπάρχουν πέντε εργαστήρια ειδών Λαϊκής τέχνης στον πρώην Δήμο Νάξου και ένα στην Κοινότητα Απειράθου.

Στο Νησί έχουν διασωθεί μέχρι σήμερα και άλλες παραδοσιακές τέχνες, οι οποίες όμως βρίσκονται στο στάδιο της εγκατάλειψης, όπως η καλαθοπλεκτική, μια τέχνη που εξασκείται κυρίως από συνταξιούχους μερικών κοινοτήτων (π.χ. στην Κοινότητα Κεραμωτής).

Γενικά, όλες οι παραδοσιακές τέχνες, εκτός ίσως από αυτές που διοχετεύουν το προϊόν τους στον τουρισμό, αντιμετωπίζουν μεγάλο πρόβλημα συνέχειας και ανανέωσης.

7.2.3 Βιοτεχνία

Ο κλάδος της βιοτεχνίας στην Νάξο περιλαμβάνει κυρίως Αρτοποιεία, Ξυλουργεία, επιχειρήσεις Οικοδομής, Εργαστήρια κοπής και επεξεργασίας μαρμάρου. Στην πόλη της Νάξου υπάρχει μια Κονσερβοποιεία, η οποία παρασκευάζει παραδοσιακά νησιώτικα γλυκά και μαρμελάδες. Επίσης στην Χώρα εδρεύουν δύο Ποτοποιεία (υπάρχει άλλο ένα στην Κοινότητα Χαλκείου) τα οποία παρασκευάζουν το περίφημο Κίτρο Νάξου (Προϊόν Ονομασίας Προέλευσης) καθώς και διάφορα Λικέρ, Κρασί και Ούζο.

Ιδιαίτερα αναπτυγμένος είναι ο κλάδος της κοπής και επεξεργασίας Μαρμάρου, καθώς το νησί έχει πλούσια κοιτάσματα μαρμάρου και μάλιστα εξαιρετικής ποιότητας. Οι επιχειρήσεις που έχουν αντικείμενο το μάρμαρο ανέρχονται σε 19. Ένας άλλος ιδιαίτερα αναπτυγμένος κλάδος της Βιοτεχνίας είναι τα ξυλουργεία. Με βάση τα στοιχεία του Εμπορικού Επιμελητηρίου Κυκλάδων ο αριθμός των ξυλουργείων της Νάξου είναι 56 από τα οποία τα 21 βρίσκονται στην Χώρα του Νησιού και τα υπόλοιπα στις Κοινότητες.

Στην περιοχή της Τραγαίας, όπου βρίσκεται ο ελαιώνας του Νησιού, υπάρχουν τέσσερα ελαιοτριβεία παραδοσιακού τύπου.

Άλλες επιχειρήσεις που ανήκουν στον κλάδο των βιοτεχνιών είναι τα Σιδηρουργεία (15), τα Μηχανουργεία (5) και τα Συνεργεία αυτοκινήτων (28). Οι λοιπές Βιοτεχνίες ανέρχονται σε 78 και περιλαμβάνουν οδοντοτεχνικά εργαστήρια, κομμωτήρια, ζαχαροπλαστική κλπ.

7.2.4 Οικοδομική δραστηριότητα

Από τους πλέον ανεπτυγμένους κλάδους του δευτερογενούς τομέα είναι ο κλάδος της Οικοδομής. Ιδιαίτερα στις παραθαλάσσιες περιοχές, που εξελίσσονται στον τομέα του τουρισμού, παρατηρείται αξιόλογη ανοικοδόμηση. Από τα στοιχεία του Εμπορικού Επιμελητηρίου Κυκλάδων προκύπτει ότι οι βιοτεχνίες του οικοδομικού κλάδου είναι 18 και οι επιχειρήσεις που έχουν ως αντικείμενο τις χωματουργικές εργασίες είναι 17. Τα εργαστήρια τεχνιτών (Ηλεκτρολόγοι, Υδραυλικοί, Ηλεκτρονικοί) είναι 43, από τα οποία τα 21 είναι συγκεντρωμένα στην Χώρα της Νάξου.

Στις ορεινές Κοινότητες τελευταία παρατηρείται μια τάση ανοικοδόμησης, κυρίως όμως όσον αφορά στις παλαιές παραδοσιακές κατοικίες, των οποίων οι ιδιοκτήτες κατοικούν μόνιμα σε κάποιο από τα μεγάλα αστικά κέντρα και επιδιορθώνουν απλά τις ιδιοκτησίες τους εκσυγχρονίζοντάς τες.

7.2.5 Συμπεράσματα

Η συμβολή του δευτερογενή τομέα στο ακαθάριστο τοπικό προϊόν είναι ιδιαίτερα μικρή (10%) και κατά πολύ μικρότερη του αντίστοιχου μέσου όρου της Ελλάδας. Παρά ταύτα υπάρχουν οι συνθήκες για σημαντική ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας.

Το αποτέλεσμα από την ενίσχυση της μεταποιητικής διαδικασίας – παραγωγής είναι η αύξηση της προστιθέμενης αξίας της παραγωγής, η βελτίωση της εμπορευσιμότητας των προϊόντων και τα πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα που δημιουργούνται στην ευρύτερη τοπική οικονομία προς ενίσχυση του εισοδήματος.

7.3 Τριτογενής τομέας

7.3.1 Εμπόριο- Καταστήματα- Απασχόληση

Οι συνήθεις εμπορικές δραστηριότητες αφορούν στην λειτουργία μαγαζιών γενικού εμπορίου και ιδιαίτερα ειδών διατροφής και τουριστικών ειδών.

Από το σύνολο των εμπορικών καταστημάτων το μεγαλύτερο μέρος βρίσκεται συγκεντρωμένο στην Χώρα της Νάξου ενώ στα χωριά οι πλέον συνήθεις εμπορικές επιχειρήσεις είναι αυτές των μικρών μαγαζιών, γενικού εμπορίου.

Όσον αφορά την τοπική παραγωγή και το εξαγωγικό εμπόριο από το νησί, αξίζει να αναφερθούν τα προϊόντα με την σημαντικότερη συμβολή είναι:

- η πατάτα (ως Πατατόσπορος και ως Πατάτα Φαγητού)
- τα κτηνοτροφικά προϊόντα (τυρί, γάλα, κρέας, μέλι) και
- τα Λατομικά προϊόντα (μάρμαρο).

Στα προϊόντα αυτά υπάρχει επάρκεια στην τοπική αγορά και σημαντικό τμήμα τους προωθείται σε εξαγωγή από το νησί, ιδιαίτερα προς την Αθήνα.

Η μεταφορά από την Νάξο των προϊόντων γίνεται με φορτηγά αυτοκίνητα από τους ιδιωτικούς χώρους παραγωγής ή αποθήκευσης έως το λιμάνι και από εκεί η μεταφορά συνεχίζεται με τα πλοία έως τα σημεία εκφόρτωσης (κυρίως τον Πειραιά).

Το λιμάνι της Νάξου δεν διαθέτει εγκαταστάσεις αποθήκευσης, καθώς και φόρτωσης προϊόντων με αποτέλεσμα τόσο η εξαγωγή όσο και η εισαγωγή προϊόντων, να γίνεται κυρίως μέσω φορτηγών αυτοκινήτων τα οποία με την σειρά τους μεταφέρονται με τα Ferry-Boat. Η μη ύπαρξη εγκαταστάσεων καθώς και η μη ύπαρξη εμπορικού λιμένα συντελεί αρνητικά στην τοπική παραγωγή και στο εμπόριο.

Οι απασχολούμενοι στον τομέα εμπορίου, οι πωλητές, με βάση στοιχεία της Ε.Σ.Υ.Ε. (απογραφή 1991) ανέρχονται σε 197 άτομα. Από αυτούς οι 133 είναι άνδρες και οι 64 γυναίκες.

Οι απασχολούμενοι συνολικά στον τομέα παροχής υπηρεσιών (τριτογενή) ανέρχονται σε 924 άτομα από τους οποίους 590 είναι άνδρες και 334 γυναίκες.

7.3.2 Υπηρεσίες

Οι λειτουργούσες υπηρεσίες στην Νάξο κατατάσσονται σε τρεις βασικές κατηγορίες κρινόμενες ως προς τον φορέα ιδιοκτησίας τους, αλλά και το αντικείμενό τους.

- Δημόσιες Υπηρεσίες
- Δημόσιες Εταιρείες Κοινής Ωφελείας (ΔΕΚΟ)
- Τράπεζες

Οι υπηρεσίες που λειτουργούν στο Νησί, πέραν αυτών του Επαρχείου και των ΟΤΑ, αναφέρονται το κέντρο (Αθήνα ή Σύρο), δεν έχουν δυναμικό ρόλο στην τοπική ανάπτυξη, αλλά βοηθούν στην διαχείριση των στοιχειωδών κρατικών λειτουργιών.

Αντίθετα οι υπηρεσίες του Επαρχείου και των ΟΤΑ, πέραν της διαχείρισης των καθημερινών αναγκών των κατοίκων έχουν ουσιαστική συμμετοχή στην τοπική ανάπτυξη. Διαχειρίζονται πολλά αναπτυξιακά προγράμματα, υλοποιούν ή ελέγχουν μέσω των προβλεπόμενων διαδικασιών έργα και γενικότερα συμμετέχουν στο σχεδιασμό της τοπικής αναπτυξιακής πολιτικής.

Στο εμπόριο τα σημαντικότερα προβλήματα που προκύπτουν σχετίζονται με τον «αποκλεισμό» του νησιού από τα μεγάλα εμπορικά και αστικά κέντρα. Οι δυσχέρειες των θαλάσσιων μεταφορών, καθώς και η έλλειψη υποδομών σε εγκαταστάσεις λιμενικών αποθηκών, ψυκτικών θαλάμων, συστήματος φορτοεκφορτώσεων, συντελούν στην διατήρηση ενός υψηλού κόστους εμπορευματικών μεταφορών. Η λογική του σημερινού υψηλού κόστους μεταφοράς παρουσιάζεται με ένα απλό παράδειγμα: η μεταφορά πατάτας από μία ομάδα γεωργικών εκμεταλλεύσεων π.χ. 800 τόνων, θα απαιτήσει μεταφορά μέσω επιβατηγών πλοίων τουλάχιστον και 32 φορτηγών αυτοκινήτων και οδηγών. Δηλαδή θα υπάρξει επιβάρυνση απολύτως προς την ομάδα των παραγωγών του κόστους θαλάσσιας μεταφοράς βαρέων φορτηγών αυτοκινήτων και των οδηγών

τους. Συνεπώς το προϊόν στα πλαίσια μία σύγχρονης ανταγωνιστικής αγοράς (όπως αυτή της Ε.Ε.) επιβαρυνόμενο τα υψηλά κόστη αυτής της μορφής μεταφορών μεσοπρόθεσμα θα παραμερίζεται.

Στον τομέα παροχής υπηρεσιών από το Δημόσιο, σημαντική είναι η στελέχωση των υπηρεσιών και ιδιαίτερα του τομέα υγείας που σχετίζεται άμεσα με το αίσθημα ασφάλειας των κατοίκων. Η ύπαρξη σοβαρών ελλείψεων πρώτα σε επιστημονικό προσωπικό και δευτερευόντως σε εξοπλισμό, καθιστά προβληματικό τον τομέα περίθαλψης στο νησί. Οι προτάσεις που ήδη έχουν διατυπωθεί για επέκταση του κέντρου υγείας και αναβάθμισή του, εφόσον υλοποιηθούν θα συντελέσουν στον περιορισμό του προβλήματος με την προϋπόθεση βέβαια ότι θα υπάρξει η κατάλληλη στελέχωση σύμφωνα με τις σχετικές προβλέψεις.

Η στελέχωση των νέων Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης καθώς και ο εξοπλισμός τους, είναι αναγκαία και επείγοντα προκειμένου να παίξουν τον καθοριστικό ρόλο που τους αντιστοιχεί στην διαχείριση των δημοτικών λειτουργιών και ιδιαίτερα στην προσπάθεια ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού. Στους λοιπούς τομείς παροχής υπηρεσιών τα κύρια διαφαινόμενα προβλήματα μπορεί να εντοπισθούν στον τομέα παραγωγής και παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, όπου η αύξηση των καταναλώσεων περιορίζει την αποτελεσματικότητα της υφιστάμενης παραγωγικής μονάδας στην Πάρο. Επιπλέον έχει διαφανεί ότι ο τόπος εγκατάστασης της μονάδας (στην Πάρο) δεν ήταν επιτυχής και υ960 πρέπει εφόσον απαιτηθεί η κατασκευή νέας μονάδας να επανεξετασθεί με σοβαρότητα ο τόπος εγκατάσταση αφού εκτιμηθούν οι ζώνες μεγάλων καταναλώσεων και το κόστος μεταφοράς ηλεκτρικών φορτίων.

8. ΦΥΣΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

8.1 Αξιόλογα αγροτικά τοπία – Αναβαθμίδες

Το νησί της Νάξου παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία τοπίων στις διαφοροποιημένες γεωγραφικές του ζώνες.

Το τοπίο στην ανατολική και ιδιαίτερα τη βόρεια-βορειοανατολική ορεινή ζώνη με τις μεγάλες κλίσεις εδαφών είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακό. Το εύρος και το βάθος του τοπίου είναι πολύ μεγάλο από τα υψηλότερα σημεία ή από τα σημεία ανάμεσα στις βαθιές ρεματιές.

Στην κεντρική δυτική ζώνη με τις μικρότερες κλίσεις και τις εναλλαγές των χαμηλών βουνών με τις μικρές κοιλάδες, το τοπίο είναι πλέον περιορισμένο σε εύρος και βάθος, αλλά ιδιαίτερα πλούσιο. Χαρακτηριστικές ενότητες τοπίου στη ζώνη αυτή είναι ο ελαιώνας της Τραγαίας, οι κοιλάδες Ποταμιάς - Μελάνων με τις πεζούλες, με τα δέντρα και τ' αμπέλια, η περιοχή του Λιβαδιού, καθώς και η κοιλάδα των Γαλήνης - Εγγαρών με τους καλαμιώνες και τα αθάνατα. Το τοπίο συμπληρώνεται από τους παραδοσιακούς οικισμούς και από άλλες αγροτικές κατασκευές και κτίσματα.

Κύριο χαρακτηριστικό του τοπίου αποτελεί το αγροτικό σύστημα των αναβαθμίδων - πεζουλιών - τράφων, το οποίο αξίζει προστασίας και διατήρησης για πολιτιστικούς, αισθητικούς, περιβαλλοντικούς αλλά και αντιδιαβρωτικούς λόγους. Ιδιαίτερα μεγάλη συγκέντρωση τους παρουσιάζεται στην περιοχή Κορώνου και

Σκαδού που οι κατασκευές φθάνουν ακόμα και σε υψόμετρο 900μ. περίπου (περιοχή Λέκα).

Η ανάγκη προστασίας και ανάπτυξης καλλιεργειών και αυτοφυών ποικιλιών από την αρχαιότητα σε περιοχές όπου το χώμα ήταν λίγο και το νερό το παράσερνε απογυμνώνοντας τα βράχια, ανάγκαζαν τους κατοίκους των νησιών να δημιουργήσουν ξερολιθιές και τις αναβαθμίδες (πεζούλες), αναπόσπαστο κομμάτι της τοπικής οικονομίας αλλά και αναπόσπαστο μέρος του αγροτικού τοπίου των ορεινών και ημιορεινών περιοχών.

Η επισιτιστική ανάγκη του τοπικού πληθυσμού, η αυξανόμενη ζήτηση του ξακουστού νησιώτικου κρασιού κατά την αρχαιότητα και η μικρή σχετικά καλλιεργημένη πεδινή έκταση του νησιού ανάγκαζαν τους κατοίκους των ορεινών και ημιορεινών περιοχών να «χαράζουν» τα βουνά και να δημιουργήσουν αυτή την καλλιεργούμενη «σκάλα» που στις εύφορες μικρές κοιλάδες θυμίζει κρεμαστούς κήπους που υπάρχουν από την αρχαιότητα.

Πέρα από την αντιδιαβρωτική, καλλιεργητική, οικονομική αξία των αναβαθμίδων, έξω από την σημαντικότερη προσφορά τους στον εμπλουτισμό των υπόγειων υδάτων, αποτελούν ένα δείγμα απaráμιλλης εργατικότητας και εφευρετικότητας των κατοίκων των Κυκλάδων. Αποτελούν την επιβεβαίωση της ανθρώπινης κυριαρχίας και παρουσίας σε ένα χώρο αφιλόξενο, δύσβατο, εχθρικό που το πείσμα της επιβίωσης, η αδάμαστη θέληση των κατοίκων μετέτρεψαν τα βουνά σε εύφορες περιοχές.

Το απaráμιλλης ομορφιάς αυτό τοπίο των αναβαθμίδων, το τόσο πολύτιμο για τη διατήρηση του λιγοστού χώματος των βουνών, την ανάσχεση της χειμαρρώδους ροής των νερών και τον εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφόρων οριζόντων βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο. Η εγκατάλειψή της περιοχής για μια πιο εύκολη ζωή στην πόλη την παρέδωσε στο έλεος των στοιχείων της φύσης. Η «αντιπαραγωγική» επένδυση για την επισκευή τους, η τουριστικοποίηση του εργατικού δυναμικού, έχει φέρει σε οριακό σημείο τη διατήρησή τους. Η επιδότηση επισκευής των πλέον προσπελάσιμων και παραγωγικών αναβαθμίδων, καθώς και αυτών που εντάσσονται στο πλαίσιο «τουριστικής αξιοποίησης» του αγροτικού τοπίου κρίνεται άμεση και επιτακτική.

Τέλος, αναπόσπαστα δομικά στοιχεία του αγροτικού κυκλαδικού τοπίου, άμεσα συνδεδεμένα με την αγροτική παραγωγή, αλλά συγχρόνως μνημεία πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν και οι διάσπαρτοι ανεμόμυλοι, νερόμυλοι, τ' αλώνια, οι πηγές, τα λιοτρίβια, οι μιτάτοι, οι στέρνες κ.τ.λ. Εγκαταλελειμμένα στη φθορά του χρόνου ή κατεστραμμένα από τη μεταμοντέρνα πολεοδομική αξιοποίηση, χρήζουν άμεσης συντήρησης, όχι μόνο στο πλαίσιο της διατήρησης του παραδοσιακού τοπίου, αλλά και στο πλαίσιο μιας ορθολογικής τουριστικής αξιοποίησής τους με πολλαπλά οφέλη για τον αγροτικό πληθυσμό στα πλαίσια μιας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης με μικρή αρνητική επίπτωση στο περιβάλλον.

8.2 Μνημεία – Αξιόλογα τοπία – Ιστορικοί Τόποι

Το νησί ανήκει σε μια από τις σημαντικότερες περιοχές της χώρας σε ό,τι αφορά τον πολιτιστικό πλούτο, ο οποίος καλύπτει όλες τις εποχές.

Στο νησί υπάρχουν:

1. Πληθώρα αρχαιολογικών ευρημάτων που αποδεικνύουν τον σημαντικότερο πολιτισμό που προηγήθηκε,
2. Μεγάλος αριθμός παραδοσιακών οικισμών, που η αρχιτεκτονική τους δίνει καθαρά την εικόνα της εξελικτικής ιστορικής πορείας του τόπου και που συχνά χωροθετούνται εντυπωσιακά μέσα στο φυσικό περιβάλλον (αμφιθεατρική διάταξη),
3. Πληθώρα μεμονωμένων μνημείων και παραδοσιακών στοιχείων (κάστρα, μεσαιωνικοί πύργοι, εκκλησιάκια, μοναστήρια, μύλοι κλπ) που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι του τοπίου,
4. Αξιόλογο αγροτικό τοπίο, όπου χαρακτηρίζεται από το σύστημα των αναβαθμίδων (κρεμαστοί κήποι) ένα σύστημα που χρησιμοποιείται από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα, προσφέροντας αντιδιαβρωτική προστασία και καλλιεργούμενες εκτάσεις στις ορεινές περιοχές.

Το αρχαιολογικό μουσείο της Νάξου είναι από τα αξιολογότερα της Ελλάδος για τα Κυκλαδίτικα εκθέματα του. Στον ίδιο χώρο στεγάζεται και το Ναξιακό αρχείο με πλούσιο λαογραφικό υλικό. Με βάση το παλαιό σχέδιο της Χώρας και με ένα συμπληρωματικό φαίνεται ότι η Νάξος, διαθέτει, συνολικά 138 μύλους, 80 νερόμυλους και 58 ανεμόμυλους.

Η σημερινή Νάξος αναζητά στην εξέλιξη της στο σύγχρονο τουρισμό, προσπαθώντας να μη προδώσει την πλούσια παράδοση της.

8.3 Παραδοσιακή αρχιτεκτονική

Η παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Νάξου έχει το ενδιαφέρον που γενικά παρουσιάζει η κυκλαδική αρχιτεκτονική τόσο στην κατοικία όσο και στη ναοδομία.

Χαρακτηρίζεται από την αυστηρή γεωμετρικότητα των κτισμάτων της και τη λειτουργικότητα τους. Ο βασικός χαρακτηριστικός τύπος της κυκλαδικής λαϊκής κατοικίας είναι σε σχήμα ορθογωνίου παραλληλεπίπεδου μονόχωρο δωμοσκέπαστο σπίτι. Τα σπίτια είναι λιθοδόμητα με λίγα, τα απαραίτητα μόνο, ανοίγματα. Το έντονο φως, ο δυνατός αέρας και έλλειψη επαρκούς ξυλείας δεν επιτρέπουν την κατασκευή μεγάλων κουφωμάτων και την κατασκευή μεγάλου μήκους δοκών. Για αυτό και συχνά γίνεται χρήση ενός ενδιάμεσου τόξου (αψίδας) για να στηριχθούν επάνω του τα δοκάρια του δώματος, στις περιπτώσεις που το άνοιγμα είναι μεγαλύτερο από το μήκος τους. Το εσωτερικό των σπιτιών είναι απλό. Συχνά μια υψομετρική διαφορά τονίζει και τη διαφορετική αποστολή ενός τμήματος του εσωτερικού χώρου, όπως αυτού που προορίζεται για τον ύπνο.

Τέλος, χαρακτηριστικότερα είναι και τα πλακόστρωτα σοκάκια και τα στιαστά που αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι των χωριών του Νησιού. Το δίκτυο δρόμων που οδηγούσε στα κτήματα και στους τόπους βοσκής θυμίζει ιστό αράχνης. Τις

περισσότερες φορές ήταν με καλντερίμι, όπως για παράδειγμα στην Κόρωνο ο παλιός δρόμος από ψηλά στην Πόρτα (υψ.800 μ.) και ο οποίος επεκτεινόταν στο Τσικαλαρίο, στην Κόρωνο, στην Κ. Γειτονιά μέχρι την Λυώνα (υψ. 10μ.).

8.4 Οικολογικά στοιχεία

Στη Νάξο βρίσκονται δύο περιοχές ενταγμένες στο δίκτυο Φύση (Natura) 2000, δηλαδή τόποι ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος: η περιοχή της κεντρικής ορεινής Νάξου και η νότια παραλιακή ζώνη του νησιού (Ζευσ και Βίγλα έως Μαυροβούνι) και η Αλυκή της Νάξου.

Επίσης στο νησί βρίσκονται δύο σημαντικοί ορεινοί βιότοποι καταγεγραμμένοι στη λίστα Corine : ο βιότοπος του Ζα, με βοτανικό και ορνιθολογικό ενδιαφέρον, και ο βιότοπος της Κορώνου με ορνιθολογικό κυρίως ενδιαφέρον.

Τα βουνά του Ζα και της Κορώνου είναι αραιά δασωμένα με εκτεταμένους θαμνότοπους -βοσκότοπους αλλά και εξαιρετικής ομορφιάς περιοχές με πεζούλες και αμπελοκαλλιέργειες χαμηλότερα. Οι πεδινές και παράκτιες περιοχές της Νάξου περιλαμβάνουν σειρά από ενδιαφέροντα οικοσυστήματα και υγρότοπους, όπως : οι λιμνοθάλασσες Χώρας, Γλυφάδας, Μικρής Βίγλας, οι Αλυκές του Αγίου Προκοπίου, οι αμμόλοφοι (αμμοθίνες) με βλάστηση στις ΝΔ και ΝΑ ακτές, με συστάδες κέδρων στην Αγία Άννα, Πλάκα, Αλυκό, Ψιλή Άμμο, τα έλη-βάλτοι στο Πυργάκι και τον Καλαντό, τους χείμαρρους και τις κοιλάδες των Εγγαρών, της Ποταμιάς και του Γλινάδου, αλλά και την αγροτική περιοχή του Λιβαδιού με τους ανεμοφράχτες.

Η πανίδα της Νάξου παρουσιάζει μεγάλη ποικιλομορφία ιδιαίτερα όσον αφορά στα πτηνά. Στα προστατευόμενα είδη με βάση την οδηγία 79/ 409/ΕΟΚ ανήκουν :

α) Είδη με μόνιμη διαμονή στο νησί

Gyps fulvus (Όρνιο), *Hieraetus pennatus* (Σταυραετός), *Falco peregrinus* (Πετρίτης), *Lullula arborea* (Δεντροσταρήθρα), *Phalacrocorax aristotelis dermarestii* (Θαλασσοκόρακας).

β) Είδη που διαχειμάζουν στο νησί

Botaurus stellaris (Ήταυρος), *Circus cyaneus* (Βαλτόκιρκος), *Callinago media* (Διπλομπεκάτινο), *Alcedo atthis* (Αλκυόνη), *Egretta alba* (Αργυροτσικνιάς), *Circus cyaneus* (Βαλτόκιρκος), *Porzana pusilla* (Νανοπουλάδα), *Phalacrocorax carbo sinensis* (Κορμοράνος).

γ) Είδη που γεννούν τ' αυγά τους στο νησί

Calonectris diomedea (Αρτεμης), *Hieraetus fasciatus* (Σπιζαετός), *Falco eleonora* (Μαυροπετρίτης), *Caprimulgus europaeus* (Γιδοβύζι), *Sylvia rueppelli* (Μουστακοτσιροβάκος).

δ) Είδη που σταθμεύουν στη Νάξο.

Nycticorax nycticorax (Νυχτοκόρακας), *Ardeola ralloides* (Κρυπτοτσικνιάς), *Egretta garzetta* (Λευκοτσικνιάς), *Ardea purpurea* (Πορφυροτσικνιάς), *Plegadis falcinellus* (Χαλκόκοτα), *Milvus milvus* (Ψαλιδάρης), *Circus aeruginosus*

(Καλαμόκιρκος), *Circus macrourus* (Στεπόκιρκος), *Circus pugargus* (Λιβαδόκιρκος), *Grus grus* (Σταχτογερανός), *Himantopus himantopus* (Καλαμοκανάς), *Burhinus oedicnemus* (Πετροτριλίδας), *Glareola pratincola* (Νεροχελίδονο), *Philomachus pugnax* (Ψευτομαχητής), *Tringa glareola* (Λασπότρυγγας), *Larus audouinni* (Αιγαιόγλαρος), *Gelochelidon nilotica* (Γελογλάρονο), *Sterna albifrons* (Νανογλάρονο), *Sterna hirundo* (Ποταμογλάρονο), *Chlidonias niger* (Μαυρογλάρονο), *Coracias garrulus* (Χαλκοκουρούνα), *Calandrella brachydactyla* (Μικρογαλιάντρα), *Anthus campestris* (Χαμοκελάδα), *Ficedula albicollis* (Νανομυγοχάφτης), *Lanius collurio* (Αετομάχος), *Buteo rufinus* (Αετοβαρβακίνα), *Emberiza caesia* (Σκουρόβλαχος), *Botaurus stellaris* (Ηταυρος), *Platalea leucorodia* (Χουλιανομούτα), *Pluvialis apricaria* (Βλαχοπούλι), *Chlidonias hybridus* (Μουστακογλάρονο).

Η χλωρίδα της Νάξου παρουσιάζει επίσης μεγάλη ποικιλία ειδών.

Στους υγρότοπους της Νοτιοδυτικής Νάξου ξεκινώντας από την ακτή, βρίσκεται το *Posidonia oceanica*, συνεχίζοντας προς τους αμμόλοφους, τα είδη *Ononis variegata* (ανώνι), *Medicago marina* (αρμυρίθρα), *Juncus heldreichianus* (βούρλα), *Silene colorata* (λουλουδάκι), *Eryngium maritimum* (αγκάθι). Στους αμμόλοφους βρίσκονται σχίνοι (*Pistacia lentiscus*), φίδες (*Juniperus phoenicea*). Στον υγρότοπο κυριαρχούν τα φυτικά είδη που ευδοκίμούν σε συνθήκες μεγάλης αλατότητας δηλ. τα βούρλα, *Juncus heldreichianus* και το *Juncus subulatus*, και το καλάμι *Phragmites australis*.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η χλωρίδα της ορεινής περιοχής Νάξου. Οι βραχώδεις πλευρές των βουνών καλύπτονται με χαμηλά φρύγανα και υψηλή ή μέση μακία βλάστηση. Τα επικρατούντα φρυγανικά φυτά είναι *Thymus capitatus*, *Genista acanthoclada*, *Cistus* sp. και *Sarcopoterium spinosum*, ενώ οι θάμνοι από *Calycotome villosa*, *Pistacia lentiscus*, *Quercus coccifera* και τα δέντρα του *Juniperus phoenicea* επικρατούν στη μακία βλάστηση. Συστάδες αποτελούμενες από δενδρώδη πουρνάρια, μερικά υψηλότερα των 9μ., ευρίσκονται διασκορπισμένα στις πλαγιές των βουνών.

Υπάρχουν επίσης μεγάλου μεγέθους φυλλοβόλες δρυς, που βρίσκονται απομονωμένες ή σε μικρές διάσπαρτες συστάδες, όπως και σε κάποιες χαράδρες και ρεματιές. Πλατάνια του είδους (*Platanus orientalis*) βρίσκονται επίσης σε ορισμένες ρεματιές.

Στην κοιλάδα των Εγγαρών βρέθηκαν 56 ενδιαφέροντα είδη φυτών, ανάμεσά τους πολύ σπάνια είδη όπως τα *Asclepias curassavica* L. και *Tagetes minuta* L., τα απειλούμενα είδη υγροτοπικών χόρτων *Fuirena pubescens* (Poiret) Kunth και *Saccharum ravennae* (L.) Murray. Το *Convolvulus scammonia* L. που αναφέρεται ως νέο στο Ευρωπαϊκό τμήμα του Αιγαίου και το δυτικότερο σημείο στο οποίο συναντάται είναι η Νάξος. Το *Botania graeca* (L.) Halascy που ανακαλύπτεται και πάλι στην Ελλάδα μετά από 85 χρόνια.

9. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ – ΦΥΣΙΚΑ ΘΕΛΓΗΤΡΑ

9.1 Πολιτιστική υποδομή – ανάδειξη, πρόσβαση, αξιοποίηση Μνημείων

Με βάση τα στοιχεία του καταλόγου κηρυγμένων αρχαιολογικών χώρων και μνημείων στην Νάξο υπάρχουν οι εξής 9 κηρυγμένοι αρχαιολογικοί χώροι :

1. Ορυχεία σμύριδας, σταθμοί φόρτωσης, μηχανολογικός εξοπλισμός, διαδρομή εναέριου σιδηροδρόμου σε Απείρανθο και Μουτσούνα Νάξου.
2. Περιοχή αρχαίου λατομείου και Κούρου στον Απόλλωνα Νάξου
3. Παλάτια (νησίδα του Βάκχου)
4. Αρχαία λείψανα θαλάσσιας περιοχής Χώρας Νάξου
5. Αρχαία Χώρας Νάξου
6. Κάστρο Νάξου
7. Ακρωτήριο Αγ. Γεωργίου Νάξου
8. Αρχαιολογικός χώρος Μικρής Βίγλας
9. Αρχαιολογική περιοχή Σπεδού

Επίσης στο νησί υπάρχουν διάσπαρτα πάρα πολλά βυζαντινά μνημεία κυρίως ναοί οι οποίοι προστατεύονται με αποφάσεις του Υπουργείου Πολιτισμού. Ειδικότερα προστατεύονται 98 Βυζαντινές εκκλησίες. Από αυτές, 41 βρίσκονται στην Χώρα και ευρύτερη περιοχή της (στα διοικητικά όρια του πρώην δήμου Νάξου), 21 βρίσκονται στα διοικητικά όρια της πρώην κοινότητας Σαγκρίου, 11 στην περιοχή του Χαλκείου, από 5 στην Απείρανθο και στη Βίβλο, από 4 στο Δαμαριώνα και στη Μονή, 3 στις Εγγαρές, 2 στην Ποταμιά και από 1 στην Κορωνίδα και στο Φιλώτι. Από νεότερα μνημεία που προστατεύονται είναι το κτίριο της Σχολής Ουρσουλινών στη Νάξο, η γέφυρα και οι εκκλησίες στην περιοχή των Εγγαρών.

Την μεγαλύτερη πυκνότητα σημαντικών μνημείων εμφανίζουν οι οικισμοί του κεντρικού τμήματος του νησιού το οποίο συνδυάζεται με το προνομιακό φυσικό αλλά και ανθρωπογενές τοπίο που χαρακτηρίζει την περιοχή αυτή.

Τα πιο γνωστά από τα μνημεία αυτά είναι τα αρχαιολογικά μνημεία στη Χώρα καθώς επίσης ο Κούρος του Απόλλωνα και ο Κούρος στην περιοχή των Μελανών. Επίσης, σημαντική προσέλευση παρατηρείται στο αρχαιολογικό Μουσείο της Νάξου.

Η υφιστάμενη κατάσταση της πολιτιστικής κληρονομιάς δείχνει εμφανή σημάδια εγκατάλειψης. Υπάρχουν χρόνια προβλήματα όπως η πλημμελής φύλαξη, η έλλειψη πόρων για την συντήρηση ανάδειξη των μνημείων, η δράση αρχαιοκαπήλων, οι γραφειοκρατικές αγκυλώσεις των υπηρεσιών, αλλά και το μειωμένο, σε αρκετές περιπτώσεις, ενδιαφέρον των τοπικών φορέων. Πιο συγκεκριμένα στο νησί της Νάξου χαρακτηριστικά παραδείγματα της υφιστάμενης κατάστασης είναι τα παρακάτω:

* Το παλάτι των Ιησουϊτών στα Καλαμίτσια, κτίριο του 16ου αιώνα, εγκαταλελειμμένο, σήμερα υπόκειται στις φθορές του χρόνου.

* Στον Κούρο που βρίσκεται κοντά στον οικισμό Απόλλωνα, εκατοντάδες τουρίστες περπατάνε επάνω στο ημιτελές γλυπτό του 7ου π.χ αιώνα ενώ το ίδιο συμβαίνει και με τον άλλο Κούρο τον «Έλληνα» μήκους 6,5 μέτρων στην περιοχή του Φλεριού.

* Ο πύργος της Αγιάς αφού κάηκε, κατέρρευσε σταδιακά, επειδή τα ξύλινα δοκάρια που είχαν μισοκαεί δεν ενισχύθηκαν.

* Παραδεδομένος στη φθορά του χρόνου είναι και ο εναέριος σιδηρόδρομος στην ορεινή Νάξο που χρησίμευε ως το 1979 για τη μεταφορά του σμιριγλιού. Ο «εναέριος» μήκους 9 χιλιομέτρων περιλαμβάνει 72 πυλώνες με διπλό συρματοσχοίνο και με 170 αναρτημένα βαγονέτα.

Σημειώνεται βέβαια ότι το Υπουργείο Πολιτισμού έχει διενεργήσει κάποιες προσπάθειες για την υποτυπώδη αναστήλωση και συντήρηση των μνημείων. Σε ένα ευρύ πεδίο δραστηριότητας, διαμοιρασμένο σε 35 νησιά μεταξύ των οποίων και η Νάξος, διενεργήθηκαν σωστικές ανασκαφές αποκαλύπτοντας συχνά πολύ σημαντικά ευρήματα.

Στο τομέα της διαμόρφωσης και ανάδειξης πολυπληθών αρχαιολογικών χώρων εντάσσονται και οι εργασίες διαμόρφωσης και αποκατάστασης του ελληνιστικού πύργου της Χειμάρρου στη Νάξο οι οποίες εντάχθηκαν σε τριετές πρόγραμμα.

Επίσης στερεώσεις μνημείων έχουν γίνει στο Τσικαλαριό, στο Ναό του Αγίου Παντελεήμονα, στο Ναό του Αγίου Γεωργίου, στο Ναό της Ορθοδοξίας ή της Παναγίας της Καστριανής, στη Φράγκικη εκκλησία, στο Ναό του Χριστού και στο Πύργο Γλέζου στο Κάστρο της Χώρας. Συντηρήσεις έχουν γίνει στις αγγειογραφίες του ναού του Αγίου Γεωργίου και Ιωάννου στις Σίφωνες, στις αποτοιχισμένες τοιχογραφίες του ναού του Πύργου του Γλέζου στη Χώρα.

9.2 Τουριστικοί Πόροι

Η Νάξος χαρακτηρίζεται για την ποικιλία των ενδιαφερόντων της και κατ' επέκταση για την δυνατότητά της στην ανάπτυξη νέων και σύγχρονων μορφών τουρισμού που μπορούν να συντελέσουν τόσο στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, όσο και στην βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος και κατ' επέκταση την κατά ημέρα δαπάνη ανά τουρίστα.

Η Νάξος είχε ενεργή συμμετοχή σε όλες τις πολιτιστικές προϊστορικές και ιστορικές περιόδους. Αποτέλεσμα αυτού είναι η ύπαρξη πλήθους από αξιόλογα αρχαιολογικά ευρήματα, αρχαία μνημεία και ναούς, κάστρα και μεσαιωνικούς πύργους, μοναστήρια και πρωτοχριστιανικές εκκλησίες. Όλα αυτά μαζί συνδεδεμένα με τους κατοικημένους ακόμα παραδοσιακούς οικισμούς μαρτυρούν τον πολιτισμό που προηγήθηκε. Οι τουρίστες έχουν τη δυνατότητα να επισκεφθούν τα διάφορα αυτά αξιοθέατα και μνημεία απολαμβάνοντάς τα στο φυσικό τους τόπο, είτε στα μουσεία του νησιού.

Σημαντική είναι η πλούσια παράδοση, τα ήθη και τα έθιμα, τα τραγούδια, οι χοροί του νησιού που συνθέτουν ένα ισχυρό πολιτισμικό σύνολο.

Το φυσικό περιβάλλον της Νάξου είναι από τα πλέον αξιόλογα στη Μεσόγειο. Παρουσιάζει εξαιρετική εναλλαγή των τοπίων, με τα λευκά χωριά, το πράσινο των βουνών ή τους ξηρούς βράχους, τις μεγάλες δαντελένιες ακρογιαλιές (η Νάξος έχει από τις μεγαλύτερες σε μήκος αμμουδιές στο Νότιο Αιγαίο με 14 χλμ αμμώδους ακτής), τις αμμοθίνες-αμμόλοφους με τους κέδρους στις παραθαλάσσιες περιοχές του Πυργακίου και της Ψιλής Άμμου, την έντονη παρουσία του μοναδικού αγροτικού τοπίου με τις συνεχείς αναβαθμίδες (πεζούλες-τράφοι), τους παλαιούς νερόμυλους και ανεμόμυλους, τις ρεματιές με τα πλατάνια, τις πικροδάφνες και τα αθάνατα, τα σπήλαια, τα αγροτικά μονοπάτια και τις ορεινές διαδρομές, στοιχεία που καθορίζουν ένα ποικιλόμορφο φυσικό τοπίο και αποτελούν ένα ισχυρότατο κίνητρο για προσέλκυση φυσιολατρών επισκεπτών που θέλουν να έχουν την ευκαιρία να συνδυάσουν την ανάπαυλα των διακοπών με την ηρεμία και την περιήγηση στο Ναξιακό τοπίο.

Μέσα στα αξιόλογα του φυσικού τοπίου πρέπει να αναφερθούν οι βιότοποι που έχουν αποτελέσει και αποτελούν έναυσμα για σχολικές - εκπαιδευτικές εκδρομές, καθώς και επιστημονικές ή οικολογικές συναντήσεις.

Σημαντικοί παράγοντες που ενισχύουν κάθε τουριστική δραστηριότητα είναι ο Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων, η Νομαρχία Κυκλάδων, το Επαρχείο Νάξου, η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και η Ένωση Ξενοδόχων Νάξου. Πρέπει να αναφερθεί σ' αυτό το σημείο ότι υπάρχει απόλυτη συνεργασία και ταύτιση απόψεων μεταξύ των παραπάνω κρατικών και ιδιωτικών υπηρεσιών, που αφορούν την καλύτερη οργάνωση, προβολή και προώθηση του νησιού. Η Ένωση Ξενοδόχων Νάξου είναι αρωγός στις προσπάθειες – ενέργειες που καταβάλει όλα αυτά τα χρόνια μέχρι και σήμερα, για την ανάδειξη, προβολή και τουριστική διαφήμιση του νησιού, με τη συμμετοχή της σε όλες τις τουριστικές εκθέσεις (εσωτερικού και εξωτερικού).

9.3 Παραλίες

Πόλος έλξης για χιλιάδες επισκέπτες που κατακλύζουν το νησί κατά τους καλοκαιρινούς μήνες αποτελούν οι όμορφες παραλίες. Η πρώτη παραλία που συναντάμε είναι ο Άγιος Γεώργιος. Είναι η πλαζ της Χώρας. Έχει ψιλή άμμο και είναι η πρώτη επιλογή για μάνιο στην Χώρα. Αν και τα πρωινά, τους μήνες αιχμής προσελκύει πολλούς επισκέπτες, τα απογεύματα η περιοχή είναι πολύ ήσυχη. Ο Άγιος Προκόπιος βρίσκεται 5 χιλιόμετρα από την Χώρα και συνδέεται με πυκνά δρομολόγια λεωφορείων. Για πολλούς επισκέπτες θεωρείται η καλύτερη παραλία του Νησιού. Υπάρχουν πάρα πολλά ξενοδοχεία στην περιοχή, ταβέρνες, εστιατόρια, bars, ενώ η περιοχή προσφέρεται για θαλάσσια sports. Στη συνέχεια συναντάμε την Αγία Άννα, ένα πολύ όμορφο παραθεριστικό κέντρο με αμμουδερή παραλία. Υπάρχουν και εδώ πολλά ξενοδοχεία, εστιατόρια καφέ - μπάρ. Το καλοκαίρι, τους μήνες αιχμής, συνδέεται με την Χώρα και με σκάφη. Η παραλία που ακολουθεί μετά την Αγία Άννα είναι η Πλάκα, με τεράστια έκταση και καταγάλανα νερά.

Πηγαίνοντας προς τα νοτιοδυτικά βρίσκουμε τις μαγευτικές παραλίες Ορκός, Παρθένα, Μικρή Βίγλα, Καστράκι, Αλυκό, Πυργάκι. Είναι ένας συνδυασμός θαυμάσιων παραλιών και φυσικής ομορφιάς όπου κυριαρχεί το γαλάζιο της

θάλασσας, το λευκό της άμμου και το πράσινο των κέδρων. Τέλος στη Β.Α. πλευρά είναι ο όρμος του Απόλλωνα, ένα ειδυλλιακό τοπίο περιτριγυρισμένο από βουνά. Ο Κούρος του Απόλλωνα βρίσκεται λίγο πριν την είσοδο στο χωριό και είναι ο μεγαλύτερος στην Ελλάδα. Η Μουτσούνα είναι ένα ήσυχο χωριό με όμορφη αμμουδιά. Είναι το λιμάνι όπου γινόταν η φόρτωση της σφυρίδας η οποία μεταφερόταν από τα γύρω βουνά της Κορώνου με τελεφερίκ.

Οι θάλασσες του νησιού προσφέρουν ένα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα βυθό με πλούσιο φυτικό και ζωϊκό πληθυσμό, ενώ οι άνεμοι έχουν συντελέσει στο να έχει γίνει η Δυτική Νάξος τόπος συγκέντρωσης των windsurfers από όλο τον κόσμο, παρότι δεν υπάρχει ούτε εδώ η δημιουργία της κατάλληλης υποδομής για την διευκόλυνση της ανάδειξης του πλεονεκτήματος της περιοχής.

Διαπιστώνεται τέλος μια υπερσυγκέντρωση των ξενοδοχείων στην Χώρα της Νάξου σε αντίθεση με τις λοιπές περιοχές που παρουσιάζουν περιορισμένα σε αριθμό και κλίνες ξενοδοχεία.

9.4 Πολιτιστικές δραστηριότητες– Πολιτιστικοί φορείς

Ένα ακόμα κομμάτι του πολιτισμού της ορεινής Νάξου αποτελούν και τα παραδοσιακά υφαντά και κεντήματα των γυναικών, τα οποία και απεικονίζουν σκηνές από την καθημερινή ζωή αλλά και θέματα παρμένα από τη μυθολογία (σκηνές από την Οδύσσεια, από τους μύθους του Αισώπου), τη θρησκεία κ.α. Μια τέχνη με αρκετή κάμψη που συνεχίζεται όμως χάριν των συνεταιρισμών των μεγάλων χωριών Κωμιακής και Απειράνθου, καθώς και του εκθετηρίου υφαντών της Κορώνου, οι οποίοι παράγουν, προβάλλουν και διαθέτουν τα έργα τους.

Γνήσιοι απόγονοι των αρχαίων κατοίκων του νησιού, που ως γνωστό λάτρευαν το Θεό Απόλλωνα (θεό της μουσικής) και το Διόνυσο (θεό της αμπέλου και του κεφιού), οι Ναξιώτες χρησιμοποίησαν το τραγούδι ως τρόπο έκφρασης (χαρά, λύπη, νανούρισμα κλπ) δημιουργώντας μια μοναδική ποικιλία στο είδος του. Από άποψη χρονικής δημιουργίας, τα τραγούδια διακρίνονται σε παλαιά και νεότερα. Τα παλαιά είναι επί το πλείστον πολύστιχα ανομοιοκατάληκτα, δεκαπεντασύλλαβα και σε αυτά περιλαμβάνονται τα ακριτικά που παρουσιάζουν τα ηρωικά κατορθώματα και τις περιπέτειες των ακριτών στη Βυζαντινή περίοδο. Σε κάθε χωριό έχουμε διαφορετική παραλλαγή του ίδιου τραγουδιού.

Τα τραγούδια μεταφέρονταν από γενιά σε γενιά με το στόμα. Αλλά και η εκμάθηση των σκοπών στα μουσικά όργανα γίνονταν από τον παλιότερο οργανοπαίχτη στον νεότερο. Τα όργανα που συναντάμε στην Νάξο, κυρίως στην ορεινή, είναι το σουβλιάρι (κατασκευάζεται από καλάμι και χοντρό γογκύλι καλαμιού με οπές στις οποίες ακουμπούν και παίζουν τα δάχτυλα), η τσαμπούνα (είναι φτιαγμένη από ασκή μικρού κατσικιού), το ντουμπάκι (κυκλικό όργανο από τεντωμένη προβιά ζώου), το βιολί, το λάουτο και το κλαρίνο. Οι οργανοπαίχτες ήταν και είναι κυρίως κάτοικοι του Νησιού.

Μαζί με το τραγούδι βέβαια ήρθαν και οι χοροί από τους οποίους οι επικρατέστεροι ήταν ο συρτός, ο μπάλλος ή αντικρυστός, χαρακτηριστικός είναι ο Βοθριάτικος με τις παραλλαγές του και ο καλαματιανός και επίσης δύο ακόμα χοροί, που όμως

χορεύονται αποκλειστικά στην Κωμιακή, είναι ο Βιτζηλαιαδίστικος, ο οποίος χορεύεται κατεξοχήν από άντρες τις Απόκριες, και οι Νικήτρες, που μοιάζει με παιχνίδι και χορεύεται με συνοδεία τσαμπούνας και βήματα όπως του συρτού. Όσο αφορά τους Πολιτιστικούς Συλλόγους που δραστηριοποιούνται στο Νησί αυτοί είναι οι :

1. Πολιτιστικός Σύλλογος Νάξου
2. Πολιτιστικός Οργανισμός Δήμου Νάξου
3. Κινηματογραφική Λέσχη Νάξου
4. Σύλλογος Γυναικών Νάξου
5. Θεατρικός Όμιλος Νάξου «Ο Διόνυσος»
6. Ισπανοελληνική Πολιτιστική Εταιρία Αρχιπελάγους
7. Αθλητικός και Πολιτιστικός Σύλλογος Μελάνων
8. Πολιτιστικός Σύλλογος Τραγαίας
9. Αθλητικός Μορφωτικός Σύλλογος Φιλωτίου «Ο Ζεύς»
10. Πολιτιστικός Αθλητικός Σύλλογος Απειράθου «Τα Φανάρια»
11. Εξωραϊστικός και Εκπολιτιστικός Σύλλογος Κορώνου
12. Πνευματικό Κέντρο Κορωνίδας

Επιπλέον, οι Πολιτιστικοί Σύλλογοι με έδρα την Αθήνα - Πειραιά είναι οι :

1. Ομοσπονδία Ναξιακών Συλλόγων
2. Σύλλογος των εν Αθήναι Ναξίων
3. Σύλλογος Ναξιωτών Αγίων Αναργύρων Αττικής
4. Σύλλογος «Άγιος Νικόδημος ο Αγιορείτης»
5. Σύλλογος Φίλων Εκκλησιαστικών Μνημείων Νάξου «Ο Φωτοδότης»
6. Σύλλογος Χωραϊτών Νάξου
7. Σύλλογος Αγίου Αρσενίου
8. Σύλλογος Τριοιδιωτών
9. Προοδευτικός Όμιλος Γλινάδου
10. Σύλλογος Αγγιδιωτών Νάξου
11. Σύλλογος Εγγαριτών
12. Σύλλογος Γαλήνης Νάξου
13. Σύλλογος Μελανιτών
14. Πολιτιστικός Όμιλος Αγίου Θαλαλαίου Νάξου
15. Μορφωτικός Εξωραϊστικός Σύλλογος Μύλων - Κουρουνοχωρίου
16. Σύλλογος Σαγκριών
17. Σύλλογος Ποταμιτών
18. Σύλλογος Μονιατών
19. Σύλλογος Απανταχού Δανακιωτών
20. Σύλλογος Δαμάλα
21. Σύλλογος Χειμαρροτσικαλαριωτών
22. Σύνδεσμος Φίλων Δαμαριώνα
23. Σύλλογος Καλόξυλου
24. Σύλλογος Κεραμιωτών Τραγαίας
25. Σύλλογος Κυνιδαριωτών Νάξου
26. Σύλλογος Φιλοτίτων
27. Απεραθτικός Σύλλογος
28. Πολιτιστικός Λαογραφικός Όμιλος Απειράθου
29. Σύλλογος των απανταχού της Ελλάδος Κεραμιωτών

30. Σύλλογος Κορωνιδιατών Νάξου
31. Σύλλογος Σκαδιωτομεσωτών
32. Σύλλογος Κορωνίδας Νάξου
33. Σύλλογος Απολλωνιατών Νάξου
34. Σύλλογος Μονής Νάξου
35. Σύλλογος Μέσης Νάξου
36. Σύλλογος Κορώνου Νάξου

Τέλος, λειτουργεί και ο Σύλλογος Ναξίων με έδρα τη Σύρο καθώς επίσης και ο Σύλλογος Ναξίων Κρήτης με έδρα το Ηράκλειο.

9.5 Πολιτισμός & πρώην Δήμος Δρυμαλίας

Για την ανάδειξη και προβολή του τοπικού πολιτιστικού πλούτου καθώς και για την τοπική ανάπτυξη, ο Δήμος Δρυμαλίας συμβάλλει στην διαμόρφωση – εξοπλισμό Αιθουσών πολλαπλών χρήσεων σε όλους τους παραδοσιακούς οικισμούς, στην κατασκευή-επέκταση-συμπλήρωση-εξοπλισμό Πνευματικών Κέντρων όπως:

- του Χαλκείου (κατασκευή νέου Πνευματικού Κέντρου στο Παλαιό Γυμνάσιο)
- του Δαμαριώνα
- του Δανακού
- της Κορώνου (κατασκευή νέου Πνευματικού Κέντρου)
- της Μονής (επέκταση-συμπλήρωση-εξοπλισμός)
- της Απειράνθου (εξοπλισμός)
- του Σκαδού και της Κορωνίδας (εξοπλισμός).

Ο Δήμος συμβάλλει επίσης στην Δημιουργία – Βελτίωση Δημοτικών Βιβλιοθηκών στον Δαμαριώνα, στην Μονή, στον Δανακό, (δημιουργία νέας), στο Χαλκί, στο Σκαδό, στην Κορωνίδα (βελτίωση υπάρχουσας), στην Κόρωνο (κατασκευή νέας) και στο Αργοκόιλη.

Τέλος ο Δήμος συμβάλλει με την Δημιουργία Δημοτικών Θεάτρων – Κινηματογράφου και συγκεκριμένα, με τον εξοπλισμό υπαίθριου θεάτρου Φιλωτίου και την μελέτη – κατασκευή θεάτρου Ορεινής Νάξου (Κόρωνος).

10. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

10.1 Αφίξεις τουριστών στο νησί

Η τουριστική ανάπτυξη στη Νάξο άρχισε πρακτικά το 1981, χρονιά κατά την οποία εμφανίζεται και ιδιαίτερη αύξηση των αφίξεων τουριστών αλλοδαπών αλλά και Ελλήνων κατά την καλοκαιρινή περίοδο. Σήμερα η τουριστική περίοδος αρχίζει τον Απρίλιο και διαρκεί έως και τον Οκτώβριο αιχμή από το τέλος του Ιουλίου έως το τέλος Αυγούστου.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τη δεκαετία 1970 – 1980 η τουριστική κίνηση στο νησί ήταν πάρα πολύ μικρή. Από το 1980 όμως εμφανίζεται εκρηκτική αύξηση της τουριστικής προσέλευσης στο νησί, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από την ανάπτυξη των ξενοδοχειακών μονάδων η οποία αρχίζει πρακτικά από το 1981.

Για την εκτίμηση των αφίξεων στο νησί συλλέχθηκαν στοιχεία από την ΕΣΥΕ αλλά και από τοπικούς φορείς (Λιμεναρχείο ΥΠΑ, ταξιδιωτικούς πράκτορες), που αφορούν στις αφίξεις των επιβατών ακτοπλοΐας και πληροφορίες για τις αφίξεις των επιβατών αεροπορικώς.

Από τα στοιχεία αυτά προκύπτουν συνοπτικά τα εξής:

- Εμφανίζεται αύξηση των αφίξεων των επιβατών ακτοπλοΐας.
- Μεγαλύτερος αριθμός αφίξεων επιβατών ακτοπλοΐας εμφανίζεται το μήνα Αύγουστο.
- Το 50% περίπου των αφίξεων στο νησί αφορά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο και λιγότερο τους υπόλοιπους 5 μήνες όπου εμφανίζεται τουριστική κίνηση. Κύριο χαρακτηριστικό των επισκεπτών των μηνών αυτών είναι ο σχετικά μικρός χρόνος παραμονής στο νησί: με βάση τις εκτιμήσεις των τοπικών φορέων που ασχολούνται με το τουρισμό ο μέσος χρόνος παραμονής των επισκεπτών στο νησί την περίοδο Ιουλίου-Αυγούστου είναι της τάξεως των 2 ημερών. Η κατηγορία αυτή των επισκεπτών είναι λιγότερο αποδοτική σε σχέση με τους επισκέπτες των υπολοίπων μηνών.
- Ο αριθμός αφίξεων στο αεροδρόμιο της Νάξου εμφανίζει ανοδικές τάσεις.

10.2 Αριθμός τουριστικών κλινών

Οι τουρίστες εξυπηρετούνται κατά κανόνα από τα ενοικιαζόμενα δωμάτια που υπάρχουν στο νησί. Ο αριθμός κλινών των ενοικιαζόμενων δωματίων είναι πολύ μεγάλος σε σύγκριση με αυτόν των ξενοδοχείων.

Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια στα πλαίσια επιδότησης του αγροτουρισμού που αφορά κυρίως τα ορεινά χωριά έχουν αναπτυχθεί μικρές ξενοδοχειακές μονάδες των 6 δωματίων περίπου, που σήμερα φτάνουν συνολικά τις 1000 περίπου κλίνες. Βέβαια, θα πρέπει να επισημανθεί ότι το 70% περίπου των δωματίων αυτών έχει τελικά κατασκευαστεί δίπλα σε παραλίες κυρίως στο δυτικό πεδινό τμήμα του νησιού.

Η πλειοψηφία των διαθέσιμων δωματίων συγκεντρώνεται στη Χώρα (το 60% περίπου) και τα υπόλοιπα στις περιοχές του Αγ. Προκοπίου και της Αγίας Άννας. Επίσης 2-3 ξενοδοχεία και αντίστοιχο ποσοστό ενοικιαζόμενων δωματίων υπάρχουν στον Απόλλωνα και στη Βίγλα.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αριθμητική αύξηση των τουριστών χωρίς όμως να υπάρχει αντίστοιχη αύξηση στην απόδοση και τα οικονομικά οφέλη από τον τουρισμό. Η μέση αύξηση των τουριστών που παρατηρείται την τελευταία πενταετία είναι της τάξεως του 5% κάθε χρόνο.

Γενικά, την Νάξο την επισκέπτονται τουρίστες μέσου εισοδήματος. Στην μεγάλη τους πλειοψηφία οι τουρίστες-επισκέπτες της Νάξου είναι Ευρωπαίοι ενώ οι Έλληνες αποτελούν το 25% των πελατών των τουριστικών μονάδων.

Οι χώρες απ' τις οποίες καταφθάνουν στο νησί μας χιλιάδες επισκέπτες κάθε χρόνο είναι οι εξής: Γερμανία, Αυστρία, Αγγλία, Ιταλία, Γαλλία καθώς και οι σκανδιναβικές χώρες όπως Νορβηγία και Σουηδία.

Το 40% των επισκεπτών προέρχονται από την Γερμανία και την Αυστρία, οι οποίοι επιλέγουν την χαμηλή περίοδο δηλ. Μάιο και Σεπτέμβριο. Ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό γύρω στο 30% προτιμούν οι Σκανδιναβοί επισκέπτες, οι οποίοι έρχονται κυρίως το δεύτερο 15νήμερο του Ιουνίου και όλο τον Ιούλιο και το υπόλοιπο 30% ανήκει στις 3 χώρες Αγγλία, Γαλλία και Ιταλία.

Τα τελευταία 3 χρόνια δε, έχει ξεκινήσει μια ανοδική τάση άφιξης τουριστών από τη γειτονική Ιταλία που βρίσκουν τη Χώρα μας και ειδικότερα το νησί μας, ως ιδανικό και οικονομικά προσιτό προορισμό.

Ο Τουρισμός αποτελεί την κύρια δραστηριότητα του τριτογενή τομέα στο Νησί. Η τουριστική ανάπτυξη δεν είναι ισόρροπη, παρουσιάζει υψηλό ποσοστό συγκέντρωσης στη Χώρα της Νάξου και στην παράλια ζώνη της Κοινότητας Αγίου Αρσενίου ενώ στο υπόλοιπο νησί είναι μικρή έως μη υπάρχουσα.

Ο κλάδος τουρισμού έχει αναπτυχθεί απρογραμματίιστα και άναρχα. Η τάση για μικρές επενδύσεις και μεγιστοποίηση των οικονομικών ωφελειών περιορίζουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Επιπλέον η άναρχη δόμηση με κατασκευή τουριστικών και λοιπών εγκαταστάσεων σε περιοχές που δεν είχαν προετοιμασθεί από άποψη βασικών υποδομών, (ύδρευση, αποχέτευση, οδοποιία) καθώς και σε πολλές περιπτώσεις η παράνομη ανέγερση κτισμάτων, αλλοίωσαν το φυσικό περιβάλλον, την Νησιώτικη Αρχιτεκτονική και γενικά συνετέλεσαν σε μία ανάπτυξη, χαρακτηριζόμενη από τα ασύνδετα με το περιβάλλον κτίσματα, την κακή ποιότητα στις εγκαταστάσεις και τον κακό αρχιτεκτονικό σχεδιασμό. Επιπλέον η συγκέντρωση των εγκαταστάσεων στο ΒΔ και Δυτικό τμήμα του Νησιού συντέλεσε γενικότερα στην άνιση γεωγραφική ανάπτυξη. Η επέκταση της τουριστικής γης χωρίς χωροταξική μελέτη περιορίσε τον χώρο των αγροτικών εγκαταστάσεων, ενώ παράλληλα στέρησε τους λοιπούς τομείς δραστηριότητας από νέους ανθρώπους, που κατά κανόνα προτίμησαν την απασχόληση στον τουρισμό κρίνοντάς την περισσότερο μοντέρνα και κοινωνικά αποδεκτή, αλλά και πιο ξεκούραστη συγκριτικά με αυτήν του αγρότη, του κτηνοτρόφου ή του ψαρά.

11. ΑΠΟΨΕΙΣ ΦΟΡΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

Στην ενότητα αυτή παραθέτω τις απόψεις προσώπων οι οποίες πραγματοποιήθηκαν με προσωπικές επικοινωνίες. Η επικοινωνία αυτή βοήθησε στην διαμόρφωση μιας γενικής εικόνας για το νησί.

Ο πρώην Δήμαρχος Δρυμαλίας, κύριος Ιωάννης Τζουάννης ανέφερε τα παρακάτω: Στον τομέα της ενέργειας παρατήρησε ότι δεν υπάρχει ισχυρό δίκτυο μεταφοράς ενέργειας στις Κυκλάδες. Στο νησί υπάρχει ένα αιολικό πάρκο το οποίο ανήκει σε ιδιώτη με δυο ανεμογεννήτριες. Το πάρκο αυτό θα μπορούσε να αναπτυχθεί ώστε να μπορεί να παραχθεί η ενέργεια που απαιτείται για να ικανοποιηθούν αν όχι όλες, κάποιες από τις ανάγκες του νησιού.

Στη συνέχεια αναφερόμενος στα απορρίμματα επισήμανε ότι κάθε χωριό του δήμου

έχει την χωματερή του και ενώ υπάρχει μια πρόταση όλοι οι ΧΑΔΑ να μεταφερθούν στο ΧΥΤΑ κάτι τέτοιο δεν είναι εφικτό λόγω της μεγάλης έκτασης που έχει ο δήμος.

Όσον αφορά στους στόχους του προγράμματος θεωρεί ότι το μεγαλύτερο πρόβλημα του δήμου του είναι το νερό που δεν επαρκεί για να καλυφθούν οι ανάγκες του δήμου σε πόσιμο και αρδευτικό. Το νερό του δήμου προέρχεται από πηγές και γεωτρήσεις ενώ κάποιες μικρές ποσότητες μαζεύονται με κανάλια για την κάλυψη κάποιων αρδευτικών αναγκών. Για να ξεπεραστούν αυτά τα προβλήματα προτείνει την κατασκευή φραγμάτων ανάσχεσης και αντιπλημμυρικών έργων ώστε να αποταμιεύονται ποσότητες που θα καλύψουν τις ανάγκες του Δήμου και ταυτόχρονα να προστατεύεται το περιβάλλον από φαινόμενα κατολισθήσεων και αστοχιών σε πλημμυρικά φαινόμενα. Προκειμένου να γίνει αυτό προτείνεται οριοθέτηση των ρεμάτων ώστε να γίνουν οι απαραίτητες επεμβάσεις.

Ο κύριος Μανώλης Κοντοπίδης γεωπόνος που εργάζεται στην αναπτυξιακή εταιρία ΑΡΙΑΔΝΗ και είναι μέλος της τοπικής αυτοδιοίκησης ανέφερε τα παρακάτω:

Κατά την άποψη του στόχος για την τουριστική ανάπτυξη του Δήμου είναι η ενίσχυση του αγροτουρισμού. Πιο συγκεκριμένα προτείνει την ενεργό συμμετοχή του επισκέπτη στις σχετιζόμενες με αυτόν διαδικασίες που θα επιφέρει αύξηση του τουρισμού καθ όλη τη διάρκεια του έτους χωρίς αυτό να αλλάζει την επικρατούσα εικόνα του Δήμου.

Στη χώρα της Νάξου πραγματοποιήθηκε συνάντηση με τον κύριο Ιάκωβο Βαλέρη προϊστάμενο μηχανογράφησης και κοινωνικών ενισχύσεων της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Νάξου. Ο κ. Βαλέρης με ενημέρωσε για την εικόνα του νησιού όσον αφορά την γεωργία και την κτηνοτροφία. Ανέφερε ότι το 60-70% του πληθυσμού του νησιού έχει ως κύριο επάγγελμα την γεωργία και την κτηνοτροφία, ενώ μόλις το 1- 2% ασχολείται με την αλιεία. Ανέφερε επίσης ότι οι κτηνοτροφικές μονάδες είναι καταγεγραμμένες πλήρως, ενώ είναι καταγεγραμμένες λιγότερες από τις μισές καλλιεργούμενες εκτάσεις καθώς οι κάτοικοι δεν είναι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες.

Όσον αφορά τα λύματα της παραγωγής, τα λύματα του τυροκομείου οδηγούνται στον βιολογικό καθαρισμό, σε αντίθεση με αυτά από τα ελαιοτριβεία και τις μεγάλες κτηνοτροφικές μονάδες που δημιουργούν περιβαλλοντικά προβλήματα.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ο Δήμος Νάξου και Μικρών Κυκλάδων παρουσιάζει την τελευταία δεκαετία πολύ έντονο κυκλοφοριακό πρόβλημα που απαιτεί άμεση λύση. Η έλλειψη υποδομής στο οδικό δίκτυο της περιοχής με την ανοικοδόμηση, τους στενούς δρόμους και το ελαττωματικό οδόστρωμα, καθώς και η έλλειψη χώρων στάθμευσης δυσχεραίνουν την υπάρχουσα κατάσταση.

Υπάρχουν ανάγκες διάνοιξης νέων επαρχιακών αγροτικών δρόμων, ώστε

να εξυπηρετηθούν οι σύγχρονες ανάγκες όπως συνδυάζονται με τους αναπτυξιακούς στόχους του νησιού, καθώς και για τη μείωση των προβλημάτων επικοινωνίας ανάμεσα στα χωριά, κυρίως στα ορεινά και τα πιο απομακρυσμένα. Επίσης εξ αιτίας της έλλειψης κατάλληλων δρόμων προκαλούνται και πολλά συγκοινωνιακά προβλήματα (σε κάποια χωριά δεν μπορούν να προσεγγίσουν τα ΚΤΕΛ λόγω της στενότητας των δρόμων). Αυτά εντείνονται τους χειμερινούς μήνες όπου παρουσιάζεται έλλειψη δρομολογίων ΚΤΕΛ στο εσωτερικού του νησιού, ενώ ιδιαίτερη ανάγκη φαίνεται ότι υπάρχει και λόγω της έλλειψης επαρχιακών δρόμων, που να συνδέουν τα γύρω χωριά με τη Χώρα της Νάξου. Παράλληλα με το οδικό δίκτυο, απαραίτητη κρίνεται η βελτίωση και των θαλάσσιων υποδομών, προς όφελος των θαλάσσιων μεταφορών με συνέπειες στο εμπόριο και τον τουρισμό.

Γενικά απαιτείται μια συντονισμένη προσπάθεια ανάπτυξης των ενδοπεριφερειακών επικοινωνιών μέσω ενεργειών που επικεντρώνονται όχι μόνο σε έργα υποδομής (λιμάνια, αεροδρόμια κ.α.) αλλά και στο συντονισμό και τη λειτουργία του συστήματος των μεταφορών και της επικοινωνίας μεταξύ των νησιών (θεσμικό πλαίσιο, κίνητρα για ειδικό εξοπλισμό και μεταφορικά μέσα, χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορικής, τηλεματικής κ.λ.π) εν όψει και των θεσμικών αλλαγών σε Ευρωπαϊκό Επίπεδο.

Το βιώσιμο μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης με τις υπάρχουσες συνθήκες θα πρέπει να στηριχτεί στην ανάληψη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας σε επιχειρηματικό και συλλογικό επίπεδο και στην ανάπτυξη συνεργειών με στόχο την υλοποίηση καινοτόμων και αποτελεσματικών ενεργειών για τη βελτίωση των υπηρεσιών και την τουριστική προβολή του προορισμού.

Βιβλιογραφία / Αναφορές

1. ΑΡΙΑΔΝΗ Α.Ε. Αναπτυξιακή Εταιρεία Επαρχίας Νάξου
2. Εθνική Στατιστική Υπηρεσία
3. Εμπορικό Επιμελητήριο Κυκλάδων
4. Ένωση Αγροτικών Συνεταιρισμών Νάξου
5. Υπουργείο Αιγαίου
6. ΒΙΒΛΙΟ «ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΤΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ – ΝΑΞΟΣ»
7. ΟΔΗΓΟΣ “ naxos guidebook”
8. ΒΙΒΛΙΟ «ΝΑΞΟΣ - ΑΡΜΕΝΙΖΟΝΤΑΣ ΣΤΟ ΧΡΟΝΟ»
9. Συνάντηση με τον πρώην Δήμαρχο Δρυμαλίας, Γ. Τζουάννη στις 07/05/2011 στο Χαλκί
10. Συνάντηση με τον κύριο Μανώλη Κοντοπίδη στις 10/06/2011 στο Χαλκί
11. Συνάντηση με τον κύριο Ιάκωβο Βαλέρη προϊστάμενο μηχανογράφησης και κοινωνικών ενισχύσεων της Ένωσης Αγροτικών Συνεταιρισμών Νάξου, στις 10/08/2011 στη Χώρα του νησιού